

PERSPECTIVA ESCOLAR IIO

Publicació de «Rosa Sensat»

Desembre 1986

EXPRESSIÓ PLÀSTICA:

DEL MIMETISME A L'ACTIVITAT CREADORA

INDEX	
<i>Barcelona '92. Què en quedarà per als ciutadans?</i>	1
EXPRESSIONI PLÀSTICA: DEL MIMETISME A L'ACTIVITAT CREADORA	
1. <i>Presentació</i> , per Enric Milà	2
2. <i>Valor pedagògic de l'art</i> , per Enric Milà	3
3. <i>Creativitat artística a l'escola</i> , per Cándida Prieto	8
4. <i>Els llenguatges artístics a l'escola</i> , per Marta Busquets	13
5. <i>La plàstica en la formació del mestre</i> , per Missun Forrellad i Rosa Gratacós	17
6. <i>Com utilitzar els fons dels museus a l'escola?</i> , per Maria Dolors Giral	20
ESCOLA	
Didàctica	
<i>Mar i escola</i> , per Carles Saura Carulla	27
Sortides	
<i>Excursió a Montserrat</i> , per Toni Velilla i Jordi Tous	33
Diversos	
<i>Els processos d'aprenentatge de la matemàtica. Entrevista amb Z. P. Dienes</i> , per Jordi Burguera	39
NOTÍCIES DE L'ASSOCIACIÓ	
<i>Mestres d'arreu</i> , per Jaume Cela	43
ACTUALITAT	
Informacions i comentaris	
<i>Reflexions sobre una inquietud demostrada</i> , per Joaquim Arenas i Sampere	45
<i>Primer conveni col·lectiu per a centres no concertats</i>	47
<i>I després del foc, què?</i> , per Biel Dalmau	51
<i>Eladi Homs. Unes notes en el seu centenari</i> , per Josep González Agapito	53
<i>Un escriptor molt alt</i> , per Miquel Desclot	57
Per als nois i noies	
<i>Otto, el rinoceront</i>	59

PERSPECTIVA ESCOLAR IIO

Adreça de l'obra Sensat: Desembre 1992

EXPRESSIONI PLÀSTICA: DEL MIMETISME A L'ACTIVITAT CREADORA

Perspectiva Escolar

Edició i Administració: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat» - Còrsega, 271
Tel. 237 07 01 - 08008 Barcelona

Consell de Redacció: Anna Agenjo, Rosa Carrió, Mercè Comas,
Biel Dalmau, Mercè Fluvà, Montserrat Galícia, Marta Mata, Pia
Vilarrubias.

Director: Jordi Tomàs

Secretària de Redacció: Lourdes Reyes

Distribució a llibrerias: Arc de Berà - Lluç, 10-14, 08005 Barcelona

Subscripcions: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat»

Fotògraf: Josep Gri

Composició: Fernández, Borrell, 168

Impremta: I. Juvenil, Maracaibo, 11

Realització tècnica: KETRES. Tel. 253 36 00

Dipòsit legal: B. 2.090-1975 — ISSN: 0210-2331

Subscripció anual: 3.040 ptes. — P.V.P. 340 ptes.

1

BARCELONA '92 QUÈ EN QUEDARÀ PER ALS CIUTADANS?

Barcelona, ciutat d'història i de cultura, oberta i dinàmica, amb una tradició esportiva innegable, ha presentat un projecte que ha merescut la majoria de vots necessària perquè li sigui atribuïda l'organització dels Jocs Olímpics del 1992. El projecte, s'ha dit, constitueix una opció de progrés que s'encamina cap a l'estimulació del benestar i de la convivència entre tots els ciutadans.

I sembla que, sobre el paper, el projecte olímpic integra tota una sèrie d'exigències de la història recent de la ciutat que van des de la millora d'instal·lacions esportives fins a la creació de llocs de cultura, passant per un millorament de la circulació i el transport públics i la realització de nous espais verds, en un intent de remodelació urbanística.

Cal pensar que ha passat l'època en què l'esport servia per desviar l'atenció dels problemes de fons. I també el temps en què l'organització d'esdeveniments d'aquesta magnitud era idònia per a glòria d'uns i enriquiment d'altres.

La voluntat unànime —o gairebé, i cal respectar les excepcions— de les institucions polítiques municipal, autonòmica i estatal, de l'àmbit de la cultura i de l'esport, del món empresarial i sindical, dels mitjans de comunicació i associacions professionals hauria de ser una garantia perquè el projecte cristallitzés en realitzacions concretes que redundessin en un *benefici social de la ciutat* i del país en general. Això ho han de tenir molt clar els organitzadors.

Els Jocs Olímpics han de ser un instrument per endegar recursos i persones, acords institucionals, activitat econòmica, actuacions, totes, que duguin, més enllà d'un èxit puntual el mateix any 1992 i més enllà de la bona imatge de la ciutat que l'esdeveniment ha de comportar, a una obra que quedi en benefici de tots els ciutadans: una remodelació qualitativa de la ciutat, un espai on el ciutadà hi visqui millor. I tot això respectant i enfortint la personalitat dels barris, preservant i millorant el medi natural, garantint i promovent la llengua i la cultura pròpia.

Pel que fa a l'escola, seria injust que els enormes recursos que es posaran en joc no hi revertessin d'alguna manera i que el fet mateix d'uns Jocs Olímpics organitzats al nostre país no portés a un replantejament del lloc real que la pràctica de l'esport hi ha d'ocupar.

Això s'ha de traduir en instal·lacions adequades per a una pràctica digna de l'esport a tots els nivells socials, dedicació suficient de professorat especialitzat, reconeixement de la importància de l'esport i del seu valor educatiu, difusió dels autèntics valors humans de l'esport, sovint en contradicció amb la imatge a què estem acostumats. En una paraula, recuperar el sentit ampli i profund d'aquell lema «esport i ciutadania».

Què ens portaran, doncs, aquests Reis Mags, que són els JJ.OO.? En ells mateixos potser no res, llevat d'una efemèride que quedarà inscrita amb més o menys fortuna en els annals de la ciutat. Només una tasca concreta o seriosa de l'administració pública i dels organitzadors, amb uns objectius socials molt clars, i la participació i exigència dels ciutadans per a fer-la complir, pot dur a terme i deixar per a la ciutat una obra duradora en benefici de tothom.

PRESENTACIÓ

per Enric Milà

La fórmula per la qual es regeix la nostra escola d'expressió plàstica és molt senzilla: ser el més imparcial possible; acostar-se a les coses com si el món acabés de ser creat; no reflexionar sobre una cosa fins al punt de deixar-la sense vida, sinó deixar curiosament que es desenvolupi en llibertat; ser senzill, no mesquí («senzillesa» és una gran paraula); ser més aviat primitiu que no pas retorçat o ampullós; no ser sentimental, però tenir, per contra, un gran esperit.

Amb tot això s'ha dit molt i no s'ha dit res. Continuem: partim del que és elemental, però què vol dir això? Partir del punt, de la línia, de la simple superfície i partir de la simple composició de superfícies; partir del cos. Partir del color simple, tal com el trobem: roig, blau, groc, negre, blanc i gris. Partir del material; notar les diferències de qualitats dels materials com vidre, metall, fusta, etc. i assimilar-les en el més íntim. Partir de l'espai, de la seva llei i secret i deixar-se'n «embuixar».

Amb tot això s'ha dit una altra vegada molt i també una altra vegada res, a no ser que aconseguim haver sentit profundament aquestes paraules i les tinguem assumides.

Partir de l'estat del cos humà, de l'existir, de l'estar dret, del caminar i, finalment, del saltar, cantar i ballar. Perquè, en efecte, fer un pas és un esdeveniment molt gran i no ho és menys aixecar una mà o un dit.

Tenir tant de respecte com de reverència davant de cada acció del cos humà i, sobretot en el taller, en l'estudi o en la classe, respectar aquesta altra realitat en la qual tot es troba immers en l'aurèola del que és màgic.

VALOR PEDAGÒGIC DE L'ART

3

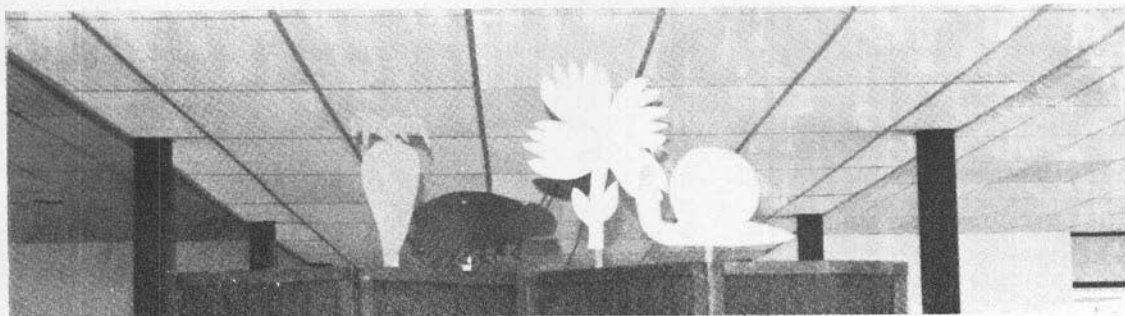
per **Enric Milà**

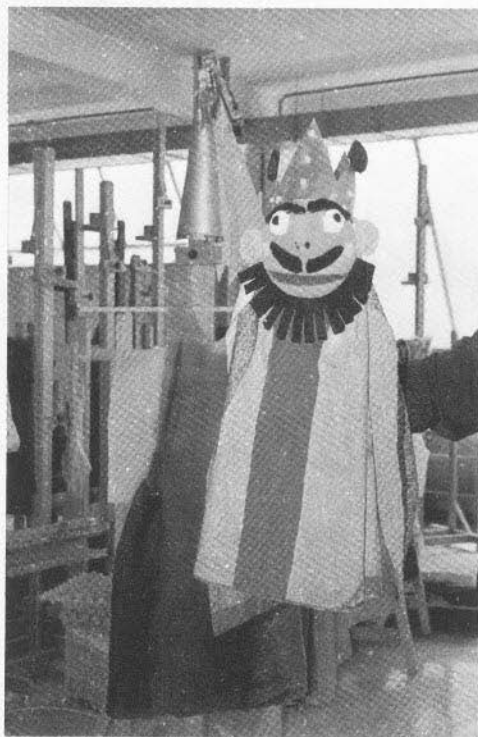
La Declaració Universal dels Drets de l'Home diu en el 2n. apartat de l'article 26 que «l'educació ha de proposar-se el ple desplegament de la personalitat humana»... Paper mullat, ja se sap!

L'home que l'educació es proposa de realitzar no és pas l'home segons la seva naturalesa, sinó el que la societat vol que sigui.

El dret al desenvolupament integral de l'ésser humà és, en major o menor grau, ignorat olímpicament arreu del món. Ja no diguem a casa nostra, on la dictadura ha anat bastint durant 40 anys un sistema «educatiu» dedicat exclusivament a quadricular la ment dels infants de manera que esdevinguin, d'adults, consumidors inconscients i productors submissos... «por las buenas o por las malas». És per això que a través de la història econòmica, social, política i religiosa podem imaginar sempre el procés de les institucions pedagògiques, ja que hi ha un lligam ferm, premeditat i enraonat entre les estructures socials i l'escola.

L'educació, que és joc constant de desadaptació i readaptació, falla si no ensenya la necessitat del canvi i de l'oposició. I el canvi i l'oposició —que no significa pas necessàriament lluita— apareix en el moment en què l'home, des de les seves manifestacions més simples, xoca amb els altres en societat. La societat és causa del descobriment de la persona mitjançant el xoc, i fa possible alhora la creació d'una altra societat de persones en la comprensió i el respecte. L'educació ha de mostrar als individus el secret íntim, profund i misteriós, del fons espiritual del seu ésser. L'educació utilitza la societat per a sublimar l'home, perquè els contactes socials i les representacions col·lectives actuen com una catapulta per enlairar-lo del seu llast biològic a la realitat espiritual. No podem pas formar l'home ni en el pla psicològic, i encara menys en el purament espiritual, oblidant la seva inserció en la realitat social. Les societats industrialitzades necessiten esclavitzar l'intel·lecte i l'emotivitat dels infants, no fos cas que

qualsevol dia arribessin a sospitar que la vida pot ser una altra cosa que la lluita diària pel piset i la «tele» en color. No hi ha dubte que els canvis d'avui són més ràpids i veloços que els d'abans. Des de l'Edat Antiga fins al segle XIX, la manera de ser i de viure de la humanitat va variar ben poc. Les fonts d'energia, els materials, els mitjans de transport, la concepció vital, la medicina, etc., van ser gairebé idèntics. L'educació i la formació de l'home descansaven sobre la família, el terror circumscriu l'horitzó i la principal font de riquesa eren la terra i els homes. En pocs anys tot ha variat. L'home és substituït per la màquina; la indústria i la transformació són déus poderosos de riquesa; les perspectives ja no són a la vista d'ocell, sinó de satèl·lit; la família ja és insuficient en tots els ordres, i l'home, a mesura que varia el seu medi, canvia de mentalitat i transforma les estructures socials. Anys enrera l'home canviava amb molta més

lentitud. El progrés, que era constant però pausat, podia ser assimilat més fàcilment i no hi havia els perills actuals de desequilibri.

Avui el progrés és accelerat a tot el planeta. Aviat es doblarà la velocitat dels avions. És per això que, avui, ja no és possible parlar ni en política ni en economia a escala purament nacional. Aquests fets provoquen un canvi absolut de la societat. La tècnica ha afegit a la cultura una nova dimensió: som a l'era espacial.

És per això que els sistemes educatius es limiten a preparar, amb èxit desigual, tècnics raonables i humanoides vulnerables a la propaganda ideològica i consumista, negligint el desenvolupament dels aspectes més intuïtius i sensitius de la persona. En tot plegat, encara que aparentment sembli el contrari, hi ha bona part de la clàssica actitud manipuladora amb què ens martellegen cada dia no només en el món de la cultura, sinó també en la política, en la ciència, en la tècnica i fins en la religió. Per això podem dir, com a exemple, que sovint sembla tan poc decent que se'ns faci propaganda de qualsevol perfeccionament tècnic, «en si mateix» —o per a la humanitat— i es deixi d'analitzar democràticament, al mateix temps, si és o no realment favorable al bé comú, si serveix la pau o la guerra, si respon a autèntiques necessitats o a les creades artificialment; com també sembla indecent referir-se a la bellesa del cos humà o als plaers del sexe aïllant-los dels seus aspectes espirituals, de la seva dignitat i del seu destí: ¿Belleza sense bé i sense veritat? ¿Progrés material sense moral? ¿Religió sense testimoni? ¿Polítics sense representació? ¿Coneixement sense amor? Malgrat totes les modes i tots els governs de tècnics, i prou que n'hi ha pel món, és impossible de no sospitar que les separacions —divideix i vencerà— són obra dels qui cavalquen. La responsabilitat dels educadors (pares, mestres, etc.), conscients del perillós procés de robotització a què s'està sotmetent l'ésser humà en negligir la formació d'aspectes tan essencials de la seva naturalesa, és proposar-se formar «artistes de la vida» (en expressió afortunadíssima del mestre D. T. Suzuki). És a dir, homes que siguin senyors de si mateixos; que es trobin on es trobin, es comportin amb fidelitat a ells mateixos. Homes integrals, vaja.

La nostra societat es troba amb una projecció i una perspectiva noves. Per tal de

prosseguir l'esforç de la nova situació humana, cal plantejar el treball en termes desconeguts. Aquesta cursa no podrà continuar si no és la humanitat sencera la que s'hi dedica.

¿Caldrà, doncs, la col·laboració i la unió, que a la llarga faran més estrets els lligams de la humanitat? ¿La cultura, la tècnica i la ciència deixaran de ser individuals i nacionals per a esdevenir socials i humanes?

Les societats industrialitzades fan esment de manera discriminada de tots aquests canvis que provoquen i justifiquen les noves tecnologies «d'acord amb els nous temps», analitzen com, de manera natural i amb força incontenible, s'avança cap al camp de la socialització. Però observen com... en multiplicar-se dia rera dia aquestes formes de socialització, cada cop està més circumstanciada la reglamentació jurídica de les relacions dels homes entre ells en els diversos sectors. Això restringeix la llibertat d'actuar dels individus, empra mitjans, usa formes, crea ambients que dificulten a cadascú pensar independentment de les influències externes...

¿N'hem de deduir, doncs, que la socialització, tot i creixent en amplitud i profunditat, convertirà fatalment els homes en automàtes? ¿En «humanoides vulnerables»?

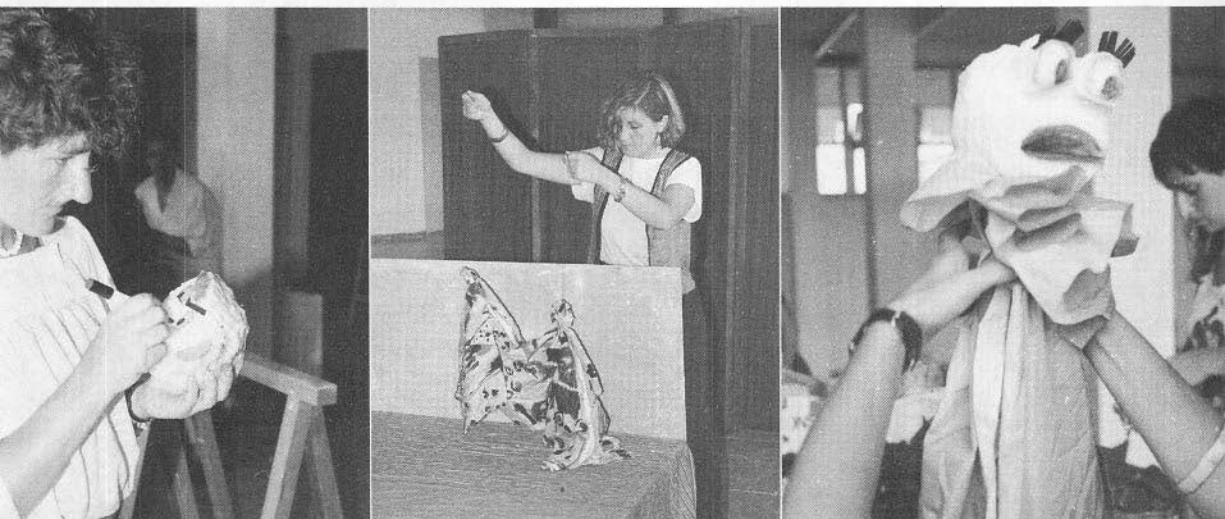
Creiem, doncs, que les noves tecnologies

poden i han de ser dutes a terme de manera que s'obtinguin els avantatges que hi ha inclosos, tot evitant-ne, o si més no atenuant-ne, els inconvenients. «Aquests resultats, que tots desitgem, seran més fàcils d'obtenir, si els que ostenten la representació del poder públic tenen una idea justa del bé comú, el qual consisteix en aquell conjunt de condicions socials que permeten i faciliten a l'home assumir la formació íntegra de la seva persona.»

Homes que se situïn davant la seva pròpia vida amb la mateixa actitud, devotament respectuosa, amb què un pintor es posa davant la tela, un escultor davant la fusta o la pedra, un músic davant el violí o la flauta.

Vivim en un món submergit en la tècnica, ofegats en les preocupacions pel confort material egoista. Vivim constantment «distrets», ens oblidem de les nostres arrels més elementals i gairebé també dels nostres instints.

Recordar a l'home allò que en realitat és, donar-li un tema de meditació, produir-li un xoc que el faci sortir del frenesí de l'inautèntic, perquè es descobreixi a si mateix i tingui consciència de les seves possibilitats reals, és l'esforç amb el qual, per mitjà de la pràctica de l'art, s'ha d'intentar ajudar a superar aquest estat d'alienació, incorporant a la seva vida de cada dia uns objectes que el posin en un estat men-

6 tal propici a connectar amb els problemes últims i més profunds de la nostra existència.

Una tendència artística és un desig de ser d'una altra manera. Si és vital, ho permetrà tot. Pot influir sobre les idees i els costums a través de tot. En el seu origen, el canvi de gust i les evolucions de les modes, fins i tot les de vestir, no crec que tinguin res d'arbitrari, sinó que responen a aquest nou desig de ser.

En l'educació dels infants entren molts factors. A part de la recerca de les seves aptituds personals, que poden destacar-se en intel·lectualitat, qualitats manuals o totes dues alhora; no podem perdre de vista que al noi també se l'ha d'educar per a establir una convivència amb altres éssers humans. Hom es pregunta, ¿com s'ha de moure aquest infant una vegada hagi esdevingut jove i home? ¿S'ha de moure amb rigidesa, amb una dura disciplina, o bé tenir una mena de vaivé que llisqui entre una disciplina i una llibertat més o menys acusada?

Formalment, crec que la vida de l'home adult s'ha de desenrotllar d'aquesta manera. Aleshores, ¿per què ja des d'un començament no se l'educa en uns principis de llibertat global?

¿Per què aquesta desmesurada atenció a la rígida disciplina escolar?

¿Per què no es busca una harmonia entre l'ordre i la llibertat?

Amb el temps es veurà clarament la decadència a què ens ha dut aquest retard en la formació de la sensibilitat per manca de llibertat de la nostra societat du-

rant les darreres dècades, en tots els aspectes de la cultura.

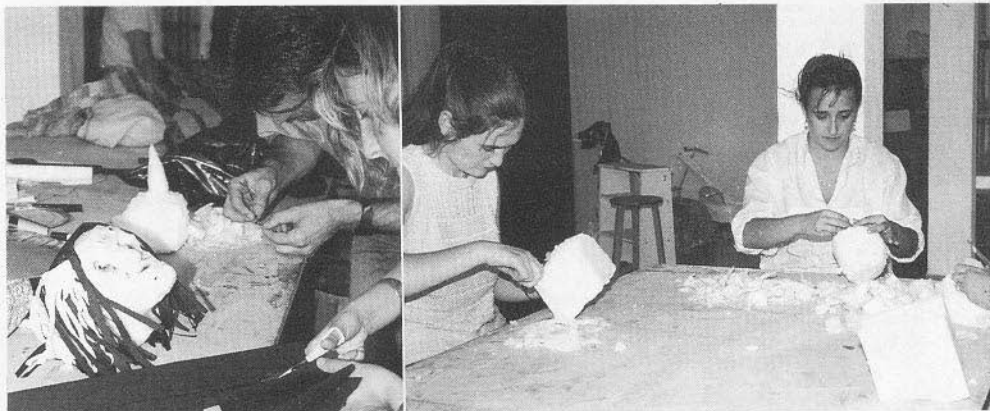
No facilitant a fons la difusió i l'ensenyament de l'autèntica cultura formativa i seguint amb la hipòcrita idea que convé donar allò que el vulgus demana, mai no es formarà, naturalment, la sensibilitat necessària.

Per aquest motiu i de cara als infants, pren un caràcter de document primari la «Declaració Universal dels Drets de la Infància», de Ginebra, 1924, posteriorment reconeguda per l'ONU dins la Declaració Universal dels Drets de l'Home, del 10 de desembre de 1948.

Derivada d'aquesta declaració és l'actitud de la institució mundial en defensa dels interessos més aviat juvenils de cara al treball, com és l'OIT (Organització Internacional del Treball), domiciliada també a Ginebra i fundada l'any 1919 i associada a l'ONU des del 1946.

Gràcies a la seva influència, s'han pogut establir diverses reglamentacions de treball beneficioses per als joves treballadors: edat mínima per al treball industrial, marítim, agrícola, miner, etc. Règim de treball nocturn, vacances pagades, assegurances socials, salaris, horaris de treball i seguretat i higiene en les diverses professions, política social, formació professional.

L'anunci d'aquests punts de preocupació social humana per part de l'OIT és suficient per adonar-se de la importància que té tot aquest conjunt de realitats, per arribar a interessar-se per la futura promoció ciutadana dels infants.

Ara que estem de canvis a l'ensenyament, val la pena que pensem en el paper pedagògic de l'art. El paper de l'educació artística és el de desvetllar la sensibilitat dels infants a base de proporcionar-los mitjans originals d'expressió.

En el cas del dibuix i tractant-se dels petits, em fa molta de peça el que diu el moviment Freinet, de França: «Cal donar molta importància al "dibuix lliure", bé en grans pissarres, bé en grans papers murals, bé en el tradicional paper damunt la taula».

Aquesta llibertat creadora equilibra una psique que forçosament és reprimida a mesura que va entrant en la cultura. El que cal discutir és: ¿en quina cultura?

L'art dintre l'ensenyament no ha de constituir un sector autònom, sinó que ha de contenir tot el procés didàctico-educatiu: la mateixa decoració de l'aula o la manera de vestir del professor o la professora, són maneres de fer-se present l'art als alumnes.

Tota aula hauria de tenir un racó on poder muntar un cavallet de pintura o tenir-hi un tocadiscos per poder-hi passar una estona escoltant música. Tota escola hauria de disposar d'un museu que s'aniria enriquint amb les millors obres artístiques del seu alumnat.

L'educació estètica pot tenir, naturalment, relació amb les tasques més àrdues i culminants del pensament científic i filosòfic.

Però el seu valor es fa patent en la vida mateixa. Allò més important de l'educació estètica són els valors de l'entorn, la qualitat de la vida. I adonant-nos-en comprendre que tot esforç per haver-la és petit. Perquè l'educació estètica ben entesa s'ha vist que ho abraça tot: defensa dels paisatges naturals, lluita contra el martelleig de la publicitat... Si l'opinió pública es trobés més sensibilitzada estèticament, hi hauria coses que no acceptaria mai; la destrucció, per exemple, de l'espai urbà només en benefici de l'automòbil, i la mà de coses que això involucra. Tota una educació des de la infantesa per a la sensibilització contra tot el que atempta contra el nostre desenvolupament vital i en pro de tot el que l'afavoreix.

Després, el desenvolupament de la personalitat global, físicament i intel·lectualment. Preparació per a la comprensió de

la literatura i l'art. Preparació per a la mateixa creativitat estètica. Formació de la sensibilitat vista en els seus dos aspectes: com a disposició del sistema nerviós (l'aptitud emocional, el plaer estètic) i, d'altra banda, com a captació cultural específica.

Amor a l'art i a la competència artística: apreciació dels codis, lectura del missatge, comprensió de les ruptures de l'art nou, etc.

El problema és, doncs, amplíssim, perquè els nivells o graus d'aquesta alfabetització són, com és sabut, moltíssims. Des d'una adequada pedagogia estètica a les escoles elementals fins a la total reorganització museística, passant per tota la tasca docent de científics, filòsofs, sociòlegs, de crítics, varietat de publicacions, intercanvis..., sense oblidar, és clar, qualsevol interessant promoció que pugui venir d'empresaris i editors.

Davant el trist cercle tancat en què encara avui es desenvolupa la cultura (només per a classes cultes) del nostre país, no cal sinó veure les descoratjadores estadístiques realitzades sobre els museus d'Europa i el seu públic. ¿No hem de comprendre que no podem tractar els problemes artístics i culturals en general, si no és relacionant-los amb enormes problemes pedagògics?

La societat ha de mobilitzar-se i prendre d'un cop consciència que un autèntic amor a l'art no consisteix en la sola protecció i el foment de les obres d'art. Que inclou també la no acceptació de qualsevol política que negui, o que no faci res, perquè s'aconsegueixi l'extensió social de la cultura.

La poesia, com l'art mateix, no avança si no la fem avançar: i poesia és vida, i art consciència del món.

L'art, per excel·lent que sigui, serà sempre una manifestació més de la manya, de l'engany que és tot. I la veritat que busquem no la trobarem pas mai en un quadre, sinó que només apareixerà després de l'última porta que sàpiga franquejar el contemplador, amb el seu propi esforç. I com més important sigui el quadre, i més important els personatges allí pintats, i més colors i més capes de pintura hi hagi, més espès serà el vel que ens enfosquirà la veritat i menys trobarem el camí.

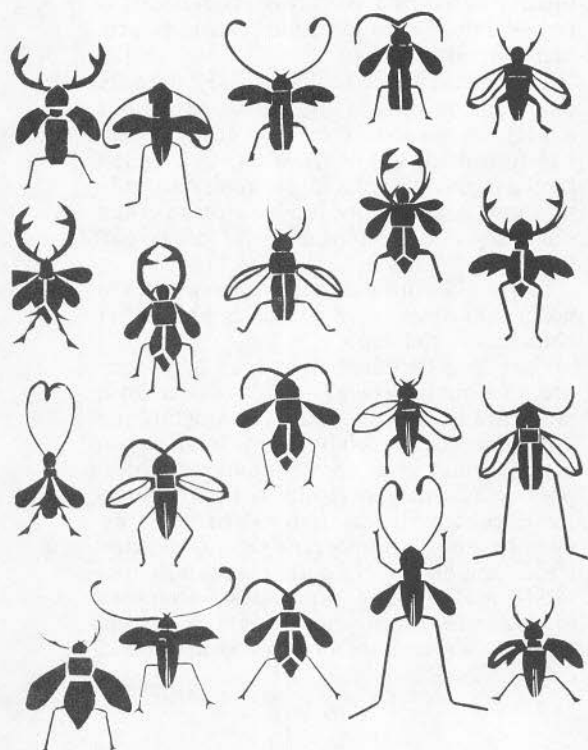
CREATIVITAT ARTÍSTICA A L'ESCOLA

per Cándida Prieto

¿Què significa, en art, crear?

Una definició ens diu: «La idea de crear, en art, és intervenir en els propis dominis, gràfics o plàstics, de tal manera que l'imaginari transformi allò que és real, sigui quina sigui la seva naturalesa, la qualitat i la quantitat d'innovació».

D'aquesta definició es desprèn una cosa tan bàsica com evident: no s'ha de *copiar*, sinó *crear, inventar, investigar*.

En el cas de la plàstica podem fer referències comparatives entre el que presuposa aquesta definició i la falta greu que cometem en les nostres escoles quan en el cas del dibuix basem la seva didàctica en la reproducció de làmines estàndard de qualsevol altre tipus d'illustració, o bé, d'altra banda, en l'abús del dibuix lliure quan aquest només serveix per cobrir una hora de classe. Els treballs manuals que es fabriquen a les nostres aules, en els quals es valora positivament l'aspecte manipulatiu del nen, es condemnen tanmateix a la censura sota els criteris de «bonic» o «lleig» bo i ignorant altres elements d'avaluació molt més dignes.

¿De quina manera, en tots dos casos, hi ha participat l'alumne amb el seu potencial creatiu? Ben al contrari d'una participació positiva es produeix un bloqueig d'aquest potencial i, en el cas pitjor, una frustració quan la reproducció de la làmina no surt exacta o la recepta del treball manual no ha donat els resultats esperats. La conseqüència d'això és el «no sé dibuixar» o «m'han suspès els treballs manuals».

Si bé no és la plàstica l'únic mitjà per desplegar la creativitat, sí que ens ofereix una font de recursos que l'escola actual ignora. D'altra banda, la plàstica com a assignatura continua destinada a la infravaloració, a la supervivència en concepte d'assignatura de segon ordre, quan se li podria treure fàcilment un suc excellent: discriminar, seleccionar, combinar, observar, recordar, analitzar, sintetitzar, estructurar... tot això amb operacions mentals clàssiques de *modificar* o *adaptar* i *transformar* objectes o formes amb la finalitat de provocar el que és *creatiu i expressiu*.

En donem algun exemple al tercer apartat d'aquest article.

El nostre sistema educatiu, a més de caminar molt al marge de l'evolució de les ciències, de la tecnologia, de l'evolució social en general, continua a la pràctica mantenint un desfasament considerable respecte a l'evolució de les arts i del que signifiquen en el món de l'expressió i de la creativitat. Per això val la pena recordar alguns dels grans topants d'aquesta evolució recent de les arts.

Arts plàstiques. Llegat històric

Fins a final del segle passat i principi de l'actual l'art es limitava a la mera reproducció de la realitat, a la simple aparència de les coses, restringida la seva participació activa a una èlite dotada d'unes aptituds específiques i *per a* una èlite intel·lectual o en funció d'uns mitjans econòmics.

El «nou» concepte d'art no és restringit, sinó expansiu: l'art al servei de la societat per i per a cada individu i com a fruit de la seva pròpia expressió.

Kandinsky escriu *Sobre l'espiritual en l'art* el 1910. Tenia quaranta-quatre anys i un esplèndid passat com a pintor figuratiu. De cop i volta «oblida» l'ofici i comença a fer gargots com un infant de dos anys al qual hagin donat paper, llapis i colors. L'aquarella resultant és «intencionadament» un gargot. La fase del gargot és, com se sap, la primera fase del dibuix infantil. Kandinsky es proposa d'analitzar, en el comportament del nen, l'origen i l'estructura primària de l'operació estètica. De fet, el comportament estètic cessa quan l'infant, en anar creixent, aprèn a «raonar».

Per a aquest investigador rigorós, el *punt* i la *línia* són tot el que es pot fer amb una punta dura que guixi; la taca de color és tot el que es pot fer amb un paper impregnat de matèria colorant més o menys diluïda; el paper és convencionalment una extensió il·limitada interrompuda aquí i allí pels signes, que es converteixen també d'aquesta manera, en signe significant.

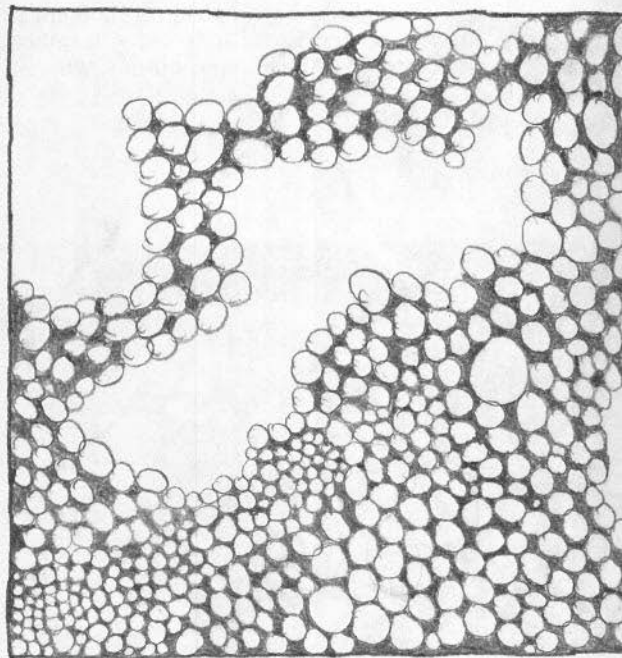
Entre 1923 i 1926 Kandinsky escriu *Punt i línia sobre el pla*. A través d'aquest escrit es revela com un artista apassionat i sempre delerós d'explicar i explicar-se les raons primeres i profundes d'aquesta estranya i singular aventura que s'anomena creació artística. Per ell l'esfera de

l'art és completament distinta de l'esfera de la natura i, per tant, la determinació de les formes artístiques depèn exclusivament dels impulsos interiors del subjecte. Som, doncs, davant el món de l'abstracció, ja que l'art de Kandinsky es val d'uns elements (*punt, línia, taca de color*) per a transformar-se en un conjunt simbòlic que no és sinó el llenguatge de l'inconscient.

També per Paul Klee l'art és operació estètica i comunicació intersubjectiva amb una concreta *funció formativa i educativa*.

Tots dos van ser els primers mestres de l'escola de Weimar, Bauhaus, la qual tractava de comprometre l'art en la solució de problemes concrets i pràctics de la vida social i, sobretot, intentava de fer de l'educació estètica l'eix del sistema educatiu d'una societat democràtica.

Les tres formes bàsiques (*quadrat, triangle, cercle*) són concebudes pels mestres de la Bauhaus com les figures primàries, les formes primigènies de l'èsser i són els elements per a la construcció del món. Quadrat, triangle i cercle són, doncs, els pilars de tota «construcció». La investigació sobre les formes, la investigació sobre els distints materials partint de l'artesa-

nia, la seva aplicació a les distintes branques de la creació artística, la seva creença en la utilització de l'art com a mitjà educatiu, són un document històric del qual podem fer ús per a desenvolupar l'ésser creatiu.

La funció educativa de la Bauhaus no va interessar el sistema burgès i per això la seva vida va acabar amb l'adveniment del III Reich.

Fins en aquell moment l'art de tot el món havia esdevingut sinònim de llibertat de pensament.

Al Zurich de 1917 neix Dadà. Per ells el veritable art serà l'anti-art. Aquest és el seu eslògan contra el concepte burgès d'art com a representació de la realitat i com a benefici d'una elite. L'atzar és per ells el «motiu» de tot fet artístic; la seva lluita contra els conceptes «bonic» i «lleig» es justifica per les possibilitats expressives i creatives que ofereix l'atzar en funció de les seves pròpies lleis i amb independència de qualsevol prototipus. Precisament perquè el dadaisme actua per sorpresa, la seva tàctica exigeix una *varietat de mitjans* lliure de prejudicis. El *collage* ja explotat per Picasso és un resultat d'aquesta «llei del casual». Hans Arp i Switters aprofiten tot el que troben per a enganxar-ho. Les seves obres són compostes per tot allò que, en posar-se a l'abast de la seva mà, li ha cridat l'atenció un instant i ha omplert un moment de la seva existència: bitllets usats, fragment de cartes, cordills, taps, botons, etc.

L'atzar és concebut com l'equilibri entre conscient/inconscient (Arp) o com una tendència absoluta a l'inconscient (Tzara). En tot cas som davant el fenomen d'un món al qual la psicologia amb Freud i Jung ha dedicat les seves recerques i, gràcies a això, coneixem i hem de reconèixer aquest altre aspecte de l'ésser humà que no forma part de la racionalitat.

L'artista-educador Arno Stern continua dedicant la vida a aquesta pràctica de l'art com a mitjà d'expressió i, per tant, de creació. No l'interessa la comunicació. L'interessa únicament i exclusivament posar l'alumne en contacte amb ell mateix. No importen les edats. El pinzell, el color i els metres de paper són suficients perquè l'home pugui expressar-se i elaborar el seu propi llenguatge estètic.

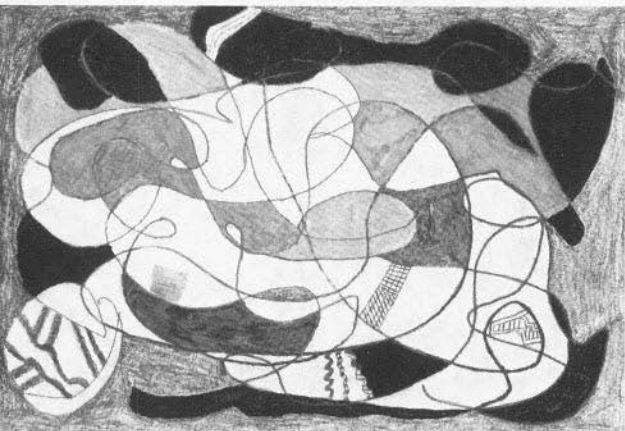
Fins avui l'art s'ha estat construint a partir de les investigacions del fenomen artístic per part dels distints «moviments» que van sorgir els trenta primers anys del segle actual en connexió amb el desenvolupament social. En aquests moments de la història en què la tecnologia obre camins instrumentals nous, el nostre sistema educatiu encara no ha fet efectiu de manera pràctica cap d'aquells principis, ni ha fet ús conscient d'aquestes eines que l'art li proporciona.

Activitat creadora

Vigotskii anomena activitat creadora tota realització humana que genera quelcom nou, ja es tracti de reflexos d'algun objecte o del sentiment que viuen i es manifesten només en l'ésser humà.

«Si ens fixem en la conducta de l'home, en tota la seva activitat, percebem fàcilment que s'hi poden distingir dos tipus bàsics d'impulsos: el *reproductor* o *reproductiu*, vinculat estretament a la nostra memòria i la seva essència rau en el fet que l'home repeteix o reproduceix normes de conducta ja creades i elaborades, o bé ressuscita trets de distintes impressions. En aquest cas l'activitat del cervell no crea res de nou i es limita fonamentalment a repetir amb més o menys precisió una cosa que ja existia.

»Tota activitat humana que no es limiti a reproduir fets o impressions viscuts, sinó que creï noves imatges, noves accions, pertany a la segona funció: la *funció creadora* i *combinadora*. És precisament l'activitat creadora de l'home la

que en fa un ésser projectat al futur, un ésser que contribueix a crear i que modifica el seu present.

«La imaginació com a base de tota activitat creadora es manifesta per un igual en tots els aspectes de la vida cultural i possibilita la creació artística, científica i tècnica.»

Segons Mathe/Seguin Fontes en *Le second souffle de la créativité*, crear en art és intervenir en els dominis gràfics i plàstics de tal manera que l'imaginari *transforma* la realitat, sigui quina sigui la seva naturalesa, la qualitat i la quantitat d'innovació.

Combinar, modificar o adaptar, transformar, simplificar, multiplicar, estructurar, substituir, relacionar, invertir, etc., són operacions mentals que han de guiar la ment creativa en tot procés didàctic.

Combinar

Un exemple amb insectes.

Amb la finalitat d'inventar insectes imaginaris, cada alumne fabrica diversos exemplars: amb un tipus de cap, un tipus de tòrax, un tipus d'abdomen, un tipus de pota, un tipus d'antena. Aquests elements produiran infinites combinacions quan els intercanviï.

Un collage, qualsevol estructura o forma basada en elements de l'atzar, composicions realitzades amb elements fixos, etc., ofereixen múltiples possibilitats combinatòries.

Modificar i transformar

Una capsa de cartró es converteix en una casa, en una pantalla de televisió, en un escenari, en una nau espacial, en un vaixell, etc.

Recursos creatius

El grau de creativitat que es desenvoluparà a través de qualsevol recurs plàstic tindrà una dependència directa del sistema metodològic aplicat i de l'atenció prestada a la realitat ambiental, emocional i evolutiva de l'alumne. Les possibilitats d'aplicació i de presentació d'aquests recursos són múltiples, partint del valor creatiu que tinguin per ells mateixos amb independència d'altres o bé en la seva glo-

balització dintre d'un determinat centre d'interès.

Dibuix, color i volum són tres grans blocs que presento com un intent d'englobar, bé que de manera incompleta i molt simplificada, alguns dels molts recursos existents.

Dibuix: Punt i línia en el pla com a possibilitats d'expressió i composició: «Essent el *punt* una unitat complexa (grandària + forma) és fàcil suposar la marea de sons que una multiplicació de punts produirà sobre el pla, marea que assolirà el clímax si els punts en lloc de ser idèntics entre si presenten una desigualtat creixent en grandària i forma» (Kandinski).

Color: «El color influeix l'esperit de l'home, el qual el fa servir per a expressar-se d'una manera directa i sensible» (R. Hartung). Més que una teoria del color interessa des del punt de vista escolar el valor expressiu del color, anant dels bàsics als secundaris i experimentant a través de distintes tècniques: pintura, collage, tenyit, estampació, taques, tècniques d'impressió, tècniques fotogràfiques, etc.

Volum: Comprèn tot el món tridimensional: modelatge, construccions amb fusta, cartró, paper, plàstic, metall, contraplacat, etc.

12 L'atzar, com un recurs més, pot acompanyar tots els anteriors, però, a més a més s'ha de fomentar, per la riquesa creativa que té per si mateix, mitjançant exercicis específics (composicions amb objectes trobats, composicions amb retalls de material imprès, composicions pictòriques amb taques deixades caure a l'atzar sobre fulls de paper, composicions de l'atzar amb pintures d'oli en aigua i absorbides per un full de paper, etc.

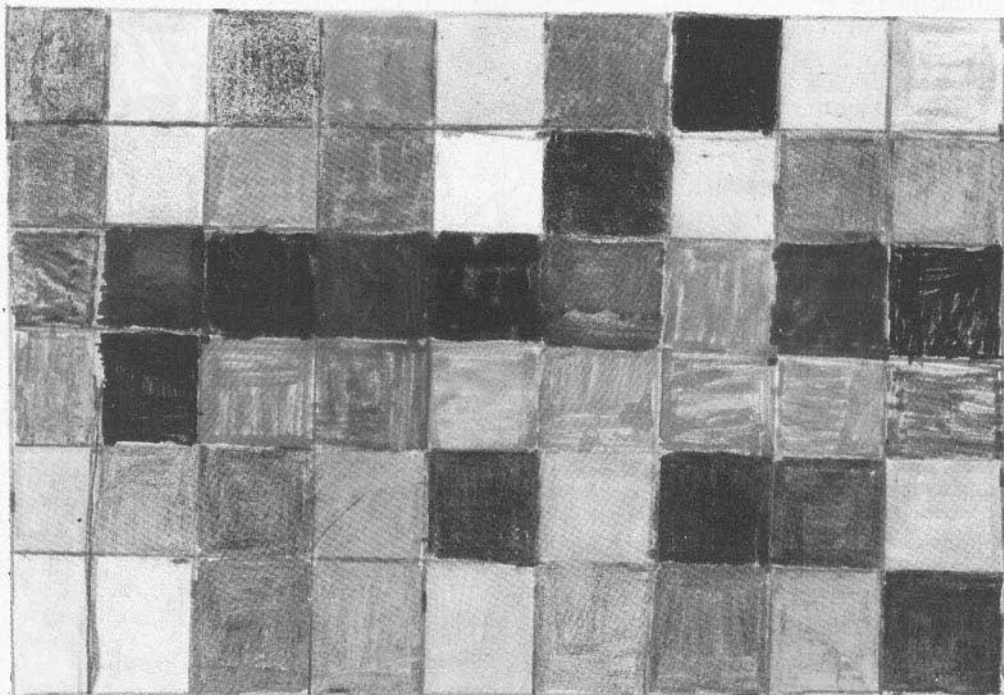
Paper del mestre

Alliberar l'alumne de tabús, provocar la desinhibició, el coneixement del procés evolutiu, vigilar la censura, actuar com a catalitzador, tenir fe en les potencialitats de l'ésser humà, són exigències de l'educador que pretengui el foment de la creativitat.

No reduïm la intervenció lliure en el món gràfic i manipulatiu als primers anys d'escolarització. Procurem que l'alumne arribi a l'adolescència pel camí de l'expressió i de la creativitat. No es tracta de fer artistes, sinó de formar ésser autònoms i competents per a la vida.

Bibliografia

- VIGOTSKII, L. S., *La imaginación y el arte en la infancia (Ensayo psicológico)*, Akal, editor, 1982.
- SEGUIN/FONTES, M., *Le second souffle de la créativité*, Desain et Tolra, París 1977.
- RÖTTER, E.; KLANT, D., *Point et ligne*, Desain et Tolra, París, 1982.
- KANDINSKY, *Punto y línea sobre el plano*, Barral Editores, Barcelona 1970.
- CARLO ARGAN, G., *El arte moderno*, Fernando Torres Ed., València 1975.
- STERN, A., *La expresión*, Promoción Cultural, Barcelona 1977.

ELS LLENGUATGES ARTÍSTICS A L'ESCOLA

13

per Marta Busquets

Viure en art

L'art, la sensibilitat, l'expressió a través d'un llenguatge no verbal, s'ensenya en assignatures específiques més o menys regulamentades pel Ministeri d'Educació i Ciència o per la Conselleria d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Els continguts i l'ensenyament d'aquestes assignatures els deixarem de banda i ens fixarem, d'una manera global, en la presència dels comportaments estètics i les vivències artístic-expressives dins l'àmbit escolar.

Parlem de comportaments i vivències perquè d'altra manera difícilment podem entendre l'art. Un dibuix, una figura de fang, són només un indicatiu de creativitat. *L'artisticitat* és una altra cosa, va intrínsecament unida a un procés de descoberta, d'experimentació, de recerca constant que mai no acaba d'emmotllar-se bé a fórmules fixes ni a clixés acadèmics que indiscriminadament s'imparteixen en les assignatures ja esmentades. Tot al contrari, normalment l'aprenentatge d'unes tècniques ofega l'espontaneïtat, la capacitat d'improvisar, l'estímul a la investigació i a la resolució de nous problemes. L'educació, pel que fa a l'ensenyament dels diferents llenguatges artístics, fa fallida perquè no obre vies d'expressió als alumnes i, per tant, no serveix, en aquest sentit, per a l'assoliment del desenvolupament integral i harmònic de l'ésser humà.

Viure en art implica el potenciament de les facultats sensibles, de la imaginació i la intel·ligència en general, i comporta

un desenvolupament de la sensibilitat i creativitat capaç de respondre a qualsevol estímul exterior: la sensibilitat s'atura tant en la riquesa cromàtica d'una gamma harmònica de colors, com en un paisatge, com en la política de discriminació racial de Sud-àfrica.

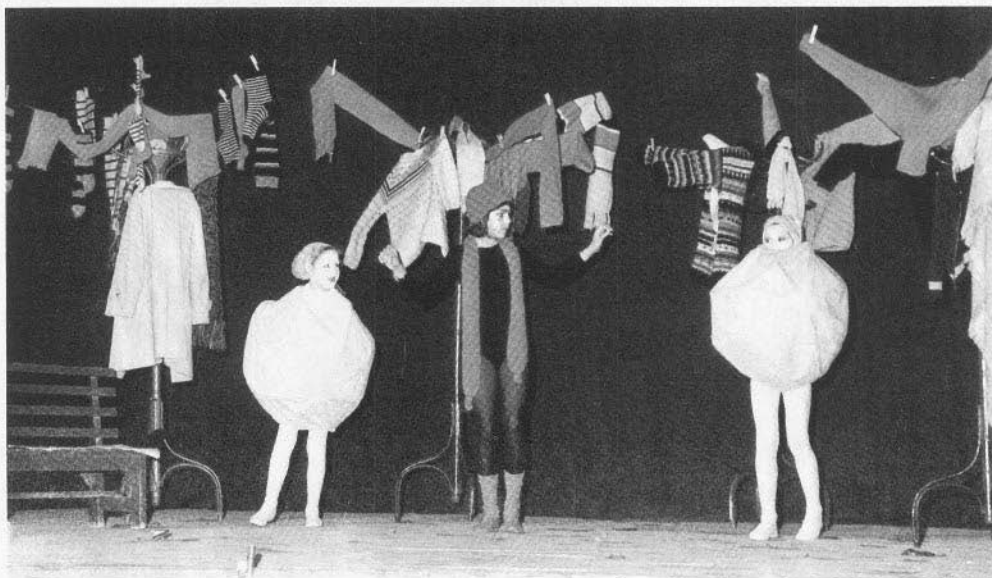

14 Mitjançant la creativitat, l'individu treu una sèrie de recursos que li permeten una adaptabilitat més gran al medi, o per contra, el refermen com a individu oposant-lo al sistema de valors dominants en una societat. Tan creatius són els dissenys de la moda del vestir, que té una funció integradora de l'individu en la societat, com ho eren les avantguardes artístiques del nostre segle capficades a atemptar contra el sistema de valors de la burgesia.

Regulació social del gust i l'estètica

Sociològicament el gust està estratificat en classes socials. Les èlites socials i culturals acaparen el que se'n diu «bon gust», que no és res més que estar en el secret dels productes més novedosos, i, naturalment, són les úniques que tenen el poder adquisitiu per fer-se amb aquests articles més o menys originals, sempre cars i que porten una signatura de prestigi. A mesura que es va baixant en aquesta estratificació, el gust esdevé gradualment una toska imitació —kitsch— del gust de les classes dominants d'avui i del passat. Aquest mecanisme de la imitació és reforçat per l'uniformisme cultural dels potents mass-

media, que no deixen d'insistir en tot moment sobre el que hem de consumir. Seria absurd pensar que els educadors podem enfrontar-nos a aquest sistema alienant en el qual sovint també nosaltres caiem, però d'alguna manera sí que podem contrarestar l'impacte massiu i indiscriminat que les modes, els serials televisius i la publicitat exerceixen sobre els desvalguts infants. Cal dotar de la mainada d'uns instruments interpretatius de la realitat que l'envolta per tal que puguin desxifrar els missatges connotats i denotats que aquesta porta implícita. Aquests instruments o defenses, que en realitat són coneixements sobre els codis lingüístics visuals, formals, corporals, etc., han d'anar precedits d'un seriós treball de conreu de la percepció i la sensibilitat. La creativitat es produirà quan el nen tingui tota la llibertat per expressar-se, és a dir, quan aboqui les seves experiències, emocions i sentiments i les articuli a través d'un llenguatge plàstic, sonor, corporal, dramàtic, etc. La llibertat per a la creació només es té quan s'ha perdut la por al ridícul i els complexos a no ser, ni fer, ni anar com els altres, quan la imaginació no queda atrapada pels fantàstics herois d'animació de les sèries de televisió.

L'art com a metodologia didàctica

En l'actualitat s'està començant a treballar i a aplicar diverses tècniques artístiques en la didàctica d'ensenyament de quasi totes les matèries. Això vol dir que els pedagogs i educadors s'han adonat de la satisfacció que produeix al nen la possibilitat d'expressar-se lliurement i l'efectivitat d'emprar diferents mitjans d'expressió en l'aprenentatge de la llengua, les matemàtiques, les ciències socials, etc. Des de fer un petit hivernacle per a l'estudi d'espècies vegetals, passant per les engrescadores tècniques de capacitació per a la comprensió i l'expressió orals i escrites, les quals introdueixen el llenguatge de la historieta, del calligrama i altres composicions visuals i narratives, fins a la dramatització dels conflictes socials per comprendre més bé els mecanismes que mouen la història, l'aplicació d'aquestes i altres moltes tècniques s'està revelant com a instrument didàctic que permet una sedimentació i comprensió més grans dels coneixements, perquè proporciona al nen una experiència difícil d'obtenir per mitjà de les metodologies tradicionals, i perquè crea hàbits d'investigació i estimula la recerca, aspecte més important que la mateixa adquisició d'uns coneixements merament informatius.

El desenvolupament d'unes didàctiques més creatives i participatives és un treball tot just engegat; encara manca molt per fer, tant a nivell d'aprofundiment com de difusió. Són massa encara les escoles que no s'han renovat pedagògicament i massa el nombre d'alumnes que no se senten motivats pel que s'ensenyava a les escoles.

El calendari festiu

El calendari festiu tradicional s'ha implantat d'una manera generalitzada en gairebé tots els centres docents. Les diferents celebracions que tenen lloc al llarg del curs, malgrat la seva curta història han esdevingut festetes insulses, estandarditzades i rutinàries, mancades d'imaginació i espontaneïtat; en una paraula, són un fidel reflex dels comportaments gregaris i consumistes del nostre sistema econòmic i social. Cada any per Sant Jordi s'ha de comprar un llibre, fer dibuixos del sant matant el drac i redaccions on es narra la llegenda; cada any s'ha de comprar una disfressa diferent per Carnestol-

tes: un any de pirata, l'altre de soldat romà, l'altra d'infermera, de princesa i altres poca-soltades. Per la castanyada proliferen els murals amb fulles seques i castanyes; en algunes escoles els nens fan panellets, i a quasi totes s'explica el conte de la castanyera. Quan arriba Nadal es fa fer als nens treballs manuals d'una simplicitat i ingenuïtat només comparable als articles de consum nadalencs que envaeixen els aparadors de les botigues i guarneixen les cases de brillantor barata. Quedem ben descansats, quan pensem que d'aquesta manera hem acomplert amb el desenvolupament creatiu dels infants. Ben al contrari, aquestes actituds tradicionalistes i tòpiques només serveixen per a fabricar motlles que empresonen l'espontaneïtat i ofeguen l'impuls creatiu de qualsevol infant.

16 Enfront del panorama decadent i reduït que presenten les celebracions del calendari festiu dins l'àmbit escolar, les possibilitats que ofereixen les festes com a marc d'experiències lúdiques, creatives i comunicatives són immenses. El procés de preparació d'una festa és competència de tota l'escola, des del disseny dels continguts fins a la seva concreció en actes i manifestacions d'autèntica expressió. Aquestes celebracions són espais on poden confluïr diferents llenguatges —plàstic, sonor, corporal, dramàtic, etc.— i diferents formes d'interpretar la realitat. Amb una mica d'imaginació i sensibilitat podem contestar, en lloc de refermar, l'uniformisme cultural del qual parlàvem abans.

Aquí està el llegat de les avantguardes del nostre segle perquè fem ús de llurs tècniques amb la flexibilitat i adaptabilitat que convingui a les nostres circumstàncies i centres d'interès: el *collage*, l'*assemblage*, l'*environnement*, els ambients, el *happening*, els espais lúdics, el *fluxus*, el

povera, el *land art*, el *body art*, el conceptual, *performance*, etc. Totes aquestes poètiques van reflexionar sobre la relació de l'home amb el seu entorn, amb la realitat material i intel·lectual, amb els objectes, amb l'espai físic i imaginari, la inserció del cos dins un espai, la modificació de l'espai per l'home, la funció dels llenguatges, la comunicació i la relació humana en general.

Malauradament, en una societat de consum com la nostra la cultura també està subjecta a modes, i de manera obsoleta, aquestes modes van substituint i reemplaçant les unes a les altres. Però, el pòsit cultural deixat per les avantguardes encara és vàlid i està a la nostra disposició perquè desenvolupem fins a les darreres conseqüències aquelles línies mestres que en el seu dia elles van esbossar. La utilització d'aquestes tècniques contribuiran a reconvertir l'escola en un laboratori d'invents i experiències noves, en comptes de ser un magatzem de lliçons apreses i caparrons quadrats.

LA PLÀSTICA EN LA FORMACIÓ DEL MESTRE

17

per Missun Forrellad i Rosa Gratacós

Estructuració

La inclusió de la plàstica en el Pla d'Estudis de l'Escola de Mestres, així com la manera de portar-la a terme, requereix una planificació racional d'aquesta matèria, sovint, encara, mal valorada en el curriculum escolar.

Aquesta matèria afavoreix, en la seva pràctica, una varietat de situacions didàctiques que estimulen tant l'emotivitat com la reflexió; tant la coordinació lògica com la capacitat de crítica i fa possible el desenvolupament de la personalitat d'una manera equilibrada, ja que intervenen en el seu procés dos vessants molt importants: la reflexió i la plasmació. Si la primera requereix un procés d'anàlisi i una capacitat de síntesi, l'altra fa imprescindible el coneixement, el domini de tècniques, habilitats motrius i el coneixement del llenguatge plàstic que permet la plasmació del pensament.

D'altra banda, aquesta matèria ens facilita el contacte amb el món de la cultura. Els testimonis culturals són múltiples i sovint expressats per formes no verbals. La nostra matèria els dona la possibilitat de participar-hi d'una manera activa, fet que comporta tant el saber fer com el saber comprendre.

Finalitat de la plàstica

El programa està enfocat de manera que formi els nostres alumnes en diferents aspectes i afavoreixi el coneixement d'aquesta disciplina.

La plàstica afavoreix, en la seva pràctica, una varietat de situacions didàctiques.

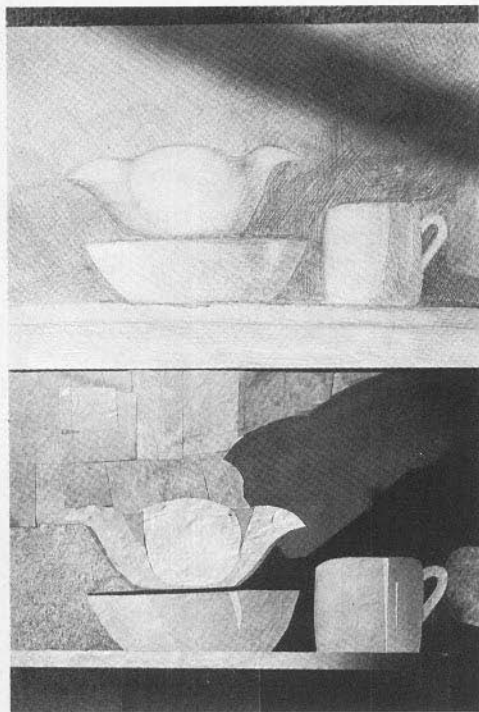
(Alumnes de l'especialitat de Primera Etapa de l'Escola de Mestres de la UAB.)

18 Procurarem de potenciar la pràctica artística basant-nos en l'observació. Gradualment s'introdueixen dificultats a fi de trobar-hi solucions personals que potencïïn la imaginació i la creativitat. La realització es fa a partir de diferents tècniques i procediments, tenint en compte que la tècnica és un mitjà i no un fi.

Aquestes activitats desbloquegen la capacitat d'expressió sovint reprimida per la manca d'oportunitats i de coneixement. L'autoreflexió sobre els treballs realitzats dona als alumnes possibilitats de crítica que els servirà per a una millor comprensió tant a nivell de reflexió com en el d'execució. Aquest treball ens permet posar-los en contacte amb el món artístic i cultural, sensibilitzar-los per l'art. Aquesta sensibilització té per objectiu connectar amb el món cultural. L'anàlisi de les obres d'art amb les visites als Museus o a les exposicions de les galeries tenen una gran importància per integrar d'una manera activa els alumnes a l'entorn cultural. La reflexió sobre l'obra concreta d'un artista o un moviment ens permet veure les fonts

Exercicis d'observació. (Treball dels alumnes de l'Escola de Mestres de la UAB.)

Estudi dels dibuixos dels nens. Evolució i característiques. (Alumnes de l'Escola de Mestres de la UAB.)

d'inspiració, les tècniques, les característiques expressives, el tipus de missatge, etc., de l'autor o autors, a més d'enriquir la iconografia dels alumnes.

Un altre punt a considerar en la formació dels mestres és l'estudi dels dibuixos dels nens. La seva evolució i característiques són la base per a una acció pedagògica adequada a la realitat escolar. L'anàlisi de l'art dels infants exigeix un treball seriós de fonamental importància per la seva futura tasca docent. La praxis de la funció de professor demana saber el perquè de la disciplina projectada en l'EGB i el comportar-la a la pràctica, adequada sempre a la realitat escolar en la qual realitzem la tasca docent.

Metodologia

En les diferents activitats proposades s'anirà dissenyant un model obert d'aprenentatge que estimuli l'activitat intel·lectual. Cal posar atenció tant en el procés seguit com en el resultat final.

Molts dels problemes proposats estan basats en l'observació directa, que és bàsica en la nostra matèria. L'observació es basa tant en l'anàlisi i la síntesi com en la retenció d'imatges que tenim del medi, juntament amb la part experimental de la manipulació dels materials i les eines.

D'altra banda, quan parlem de conceptes plàstics, primer fem una introducció teòrica a partir de diapositives, lectures, visites a museus o exposicions, etc., que alhora són punts de partida per poder fer exercicis pràctics sobre el tema proposat. Aquests exercicis poden ésser enfocats de diverses formes; des d'un plantejament només teòric fins a exercicis molt subjectius que estimulin la imaginació.

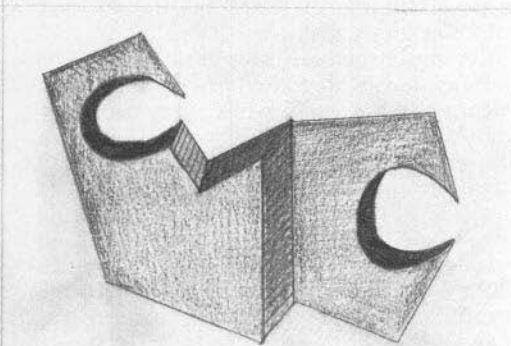
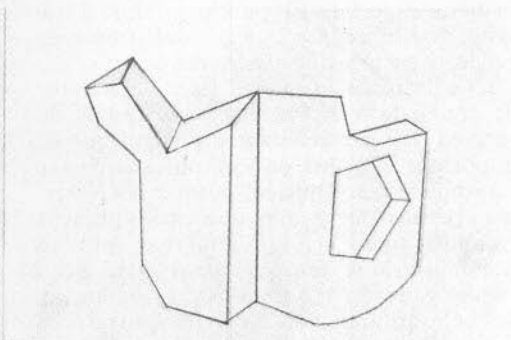
La reflexió sobre les etapes evolutives, la plantegem a partir de les visites a les escoles, on es recullen diferents treballs dels nens per poder analitzar-los. Aquesta anàlisi es basa en la lectura de diferents autors especialistes en el tema. D'aquesta manera confrontem teoria/realitat, així com la visió de diferents autors proposats, fent entendre als nostres alumnes la importància de l'actitud del mestre envers

el llenguatge plàstic dels infants com a mitjà d'expressió.

Les visites de tipus artístic i cultural, les proposem a partir d'una reflexió teòrica, situant l'artista i l'època a més de posar-los en relació amb les institucions, l'esforç cultural dels diferents estaments, possibilitant la visió directa de l'obra que els sensibilitza cap al fet artístic, podem apreciar diferents solucions tant de tècnica com de concepte, mirant de fomentar l'hàbit de reflexió i comprensió envers l'obra artística vista d'una manera plàstica i no historicista.

Creiem en la formació artística, per això els futurs mestres han d'estar sensibilitzats envers aquest llenguatge, altrament es corre el risc de quedar-se en una actitud passiva de refús emocional i emotiu a causa de la frustració de qui no té elements per comprendre-la.

És important posar atenció en el procés seguit en el treball. (Treball d'alumnes de l'Escola de Mestres de la UAB.)

¿COM UTILITZAR ELS FONS DELS MUSEUS A L'ESCOLA?

per **Maria Dolors Giral**
Conservadora del Museu de Ceràmica
de Barcelona

¿Quina és la diferència entre un museu, una col·lecció i la cova d'Alí Babà? Tots tres podrien ésser una acumulació de coses rares, belles o precioses. El museu, però, per la seva pròpia essència i definició, està obert i destinat a la utilització per part del públic.

L'estudi de la relació entre aquest públic i el museu i les seves possibilitats d'utilització és el que ens interessa d'una manera especial. El públic infantil i juvenil és només un aspecte del problema general, encara que essencial.

Es a la infància que es fixen les pautes de conducta i es basteixen els canals de recerca dels coneixements. O sigui que és important allò que un nen pot anar a fer i aprendre a un museu, perquè pot ésser-li necessari per a allò que està aprenent en aquell moment i també perquè tot això possibilitarà el fet que quan sigui gran també gaudeixi molt més de totes les coses belles que la vida li oferirà (entre elles la possibilitat de visitar museus).

El museu és útil *ara* i *demà*.

Els museus actuals no són ni de bon tros museus ideals, però cal preguntar-nos si encara que ho fossin n'hi hauria prou perquè la gent hi anés. I encara, fins i tot si l'afluència de visitants fos molt gran (cosa que ja comença a ocórrer en alguns museus) n'hi hauria prou? En una paraula ¿és suficient de «dur» els nens al museu per aportar quelcom d'important i durable a la formació de la seva sensibilitat? Rotundament i honestament hem d'afirmar que no.

Les visites s'han de preparar, s'han de viure i s'han de poder assimilar. Quan més fondo sigui això, més ens acostarem als resultats ideals.

Es indubtable que a vegades fins i tot una visita al museu pot ésser contraproduent. Quan s'hi va amb l'angoixa del temps (l'autocar espera i és car) o sense unes expectatives d'interès per manca de preparació prèvia, encara que la «visita vagi bé» i en el museu se us aculli i ajudi, és altament improbable que s'arribi a suscitar l'interès dels nens. Ja sabem que l'assumpció del terme «rotllo» es fa molt ràpidament i l'estereotip del «museu-rotllo» pot quedar fixat molt fonament.

No és desitjable que el museu arribi a ésser una institució destinada a rebre quantitats industrials de persones, i mai no serà per si sol el mitjà de formació de la sensibilitat de les persones.

Aquest poder d'arribar a quantitats de gent només per tenir-lo l'escola, amb els seus milers de classes i d'ensenyants, i la televisió amb la seva impressionant difusió. Els museus són un punt de suport de la palanca, però mai no tindrà (no pot tenir ni ha de tenir) l'única responsabilitat en aquesta formació.

Aquesta reflexió sobre el paper del museu en l'educació, però, no vol pas dir que el museu no hi tingui una part important de responsabilitat i no la pot defugir.

Ara, en el nostre país hi ha un estol de professionals de museus especialitzats en educació que no demanen sinó ajudar-vos i aportar-vos la seva especialització. El lligam entre el visitant (i més si és nen o jove) i la peça de museu no es fa (més que rarament) espontàniament. S'ha d'aprendre a mirar i a apreciar els objectes i així s'arribarà a sentir-los.

Els objectes dels museus són sempre obres produïdes pels homes, ja sigui per utilitzar-los o perquè li produeixen una satisfacció. Tots tenen un lloc en el temps i així sempre són un testimoni de la vida dels homes. Nosaltres no som uns bolets sorgits espontàniament, sinó que provenim d'un passat. Com més fondes siguin les arrels, més suc podrem treure a la vida.

Aquesta veritat sembla actualment força evident. Així ens trobem que ara les visites als museus s'han tornat realment corrents dins els programes escolars. Però el que es faci no vol pas dir que sempre se'n tregui el màxim profit.

La primera condició necessària per aconseguir-ho és la convicció per part del mestre del fet que al museu s'hi pot anar a treure un profit i que aquest no solament és desitjable, com qualsevol millora, sinó

absolutament necessari per a un correcte desenvolupament de la personalitat del nen. Ja hem dit que ajuda precisament al cultiu de la sensibilitat i possibilita la percepció de la bellesa (per començar no està malament, oi?).

La segona condició pot ésser el coneixement d'allò que ens ofereix el museu, què conté i com està organitzat. Així el mestre pot reflexionar i amb ajut, si cal, del personal especialitzat del museu, escollir i organitzar la visita d'acord amb el que vulgui aconseguir i els nens necessitin.

Barcelona, amb els seus trenta museus, té un lloc de privilegi dins el panorama museístic. I els seus museus són tan variats que és gairebé impossible no trobar-ne algun d'especial interès per vosaltres per començar...

D'aquests museus, vint-i-quatre són de propietat i gestió de l'Ajuntament, tres gestionats per la Diputació, dos de Patronats i un de gestió privada.

Museu d'Art de Catalunya

Format essencialment per tres seccions: Art Romànic (considerada la més important del món quant a pintura), Art Gòtic i Renaixement, Barroc i Neoclàssic. No és un museu només d'art català, encara que aquest n'és el centre.

22 *Museu d'Art Modern*

Conté pintura, escultura, dibuix, gravat i arts decoratius des de començaments del segle XIX fins a representacions de l'art actual. Fonamentalment els artistes són catalans o formats a Catalunya.

Museu Picasso

L'amic de Picasso Jaume Sabartés va donar a la ciutat tota la seva col·lecció d'obres. Aquesta, a més d'altres donacions particulars i del mateix Picasso conforma el contingut del museu. Tot són obres de Picasso en el seu variadíssim ventall de tècniques: gravat, dibuix, pintura, ceràmica, etc.

Museu Frederic Marés

Té una secció d'escultura amb obres de totes les èpoques i una secció d'Arts Sump-tuàries que són col·leccions variadíssimes d'objectes de la vida diària d'altres temps: ventalls, joquines, fotografia, objectes de fumador, forja, festes populars, etc.

Museu Tèxtil i d'Indumentària

Com el seu nom indica, és una col·lecció magnífica no solament d'indumentària, sinó també de tot el que s'hi relaciona, ja siguin complements, joies, accessoris, dissenys, fotografies, etc., i la

tècnica tèxtil. Un aspecte fonamental del museu és donar la mesura de les relacions sociològiques de la indumentària i del teixit dins el context de la història.

Museu de Ceràmica

Tota la ceràmica espanyola des de l'edat mitjana fins la més actual.

Hi trobem la ceràmica com a reflex de la vida quotidiana (objectes de taula i rebost...) decoració i aïllament de les cases, etcètera.

Avui en dia la ceràmica ha perdut part del seu protagonisme anterior en la confecció d'objectes utilitaris i s'ha convertit en un art al més alt nivell. El museu manté una política d'exposicions de ceràmica actual molt viva, i si les seves col·leccions de ceràmica antiga són de primera fila, les de ceràmica actual són úniques al nostre país.

Museu-Monestir de Pedralbes

El contingut i el continent són importants. Aquest pel seu valor arquitectònic, així com per les escultures i pintures que en formen part; aquell (part del patrimoni de la comunitat) com a testimoni del pas dels segles pel monestir, tan lligat a la història i vida catalanes.

Museu de la Música

Interessantíssima col·lecció de tots tipus d'instruments musicals. També hi ha un fons de reserva d'aparells de reproducció mecànica del so, enregistrament i documents històrics de compositors catalans entre d'altres.

Museu d'Arts Decoratives

Diverses seccions: mobiliari, vidres (col·lecció importantíssima de vidre des de l'època romana fins al segle XIX), orfebria i objectes diversos (miniatures, etc.). Actualment s'està instal·lant (encara que provisionalment) al Palau de Pedralbes.

Museu Clarà

Casa i taller de l'escultor. Hi ha una àmplia col·lecció d'escultura, dibuix, pintura i a la casa records personals i obres dels seus amics.

Palau de Pedralbes

No és pròpiament un museu, però en haver estat residència (encara que esporàdica) dels reis, hi ha valuoses obres pictòriques, escultòriques i de mobles. El jardí és magnífic.

En un annex hi ha una col·lecció de caruatges. També hi ha la Col·lecció Cambó de pintura i s'hi està instal·lant el Museu d'Arts Decoratives; pròximament ho farà el de Ceràmica.

*Institut Municipal d'Història.
Arxiu Històric de la Ciutat*

Amb biblioteca, hemeroteca, arxiu fotogràfic i materials varis.

Museu d'Història de la Ciutat

Amb un fons històric i documental molt variat; una part de restes arqueològiques *in situ*: part de la muralla romana, necròpolis, la capella de Santa Agata i el Saló del Tinell.

La Galeria de Catalans Il·lustres

(N'és un annex).

Gabinet Numismàtic

Amb col·leccions de monedes i medalles.

Gabinet Postal

Amb col·leccions relacionades amb el correu.

Casa-Museu Verdaguer

inca o vinsqué els seus últims temps i morí el poeta i en la qual es conserven records i documents de la seva estada.

Museu Etnològic

És l'únic fet de planta per al museu. Concebut no com a exposició permanent, sinó per a anar canviant temporalment. Les seves col·leccions són arts i tècniques relacionades amb l'home, la casa, el treball, les creences, etc. Actualment funcionen les seccions africana, asiàtica, americana i oceànica.

*Museu d'Arts, Indústries i Tradicions
populars d'Espanya*

Gran quantitat de col·leccions relatives a aquests temes. Actualment és oberta la Casa Pallaresa, que reproduïx un habitatge de ramaders del Pallars Jussà i la farmàcia.

Museu del Llibre i de les Arts Gràfiques

El contingut gira entorn del signe i la seva derivació de grafisme, lletra, escriptura i imatge, així com la tecnologia que ha inventat l'home per produir-les i reproduir-les.

Museu de Zoologia

Destinat a l'estudi de les espècies animals en tots els grups sistemàtics del regne animal. Té també dues seccions d'insectes vius: les abelles i les formigues.

Museu de Geologia

S'hi poden estudiar aspectes específics de la Geologia de Catalunya i s'hi troba una de les més importants col·leccions de mineralogia d'Espanya. També hi ha exposicions de Petrologia, Geoplanetologia i Paleontologia.

A més del jardí amb espècies ordenades segons criteris geogràfics n'és molt important la biblioteca, els fons de col·leccions de plantes i els departaments de Fanerogàmia, Ecologia vegetal i Criptogàmia.

Gabinet de Física Experimental
«*Mentora Alsina*»

Amb tota mena d'aparells i objectes d'òptica, mecànica, electricitat, acústica, etcètera, que són testimoni viu i punt de partença del gran progrés de la tècnica moderna.

Els museus de Patronat són:

Fundació Joan Miró, d'art contemporani, on se celebren contínuament exposicions i actes diversos, a més de contenir permanentment el conjunt d'obres de Miró que són el nucli de la fundació.

Museu Militar de temes d'història, armament, uniformes, plànols, maquetes, etcètera.

Els gestionats per la Diputació són:

Museu Arqueològic, amb exposició de les col·leccions d'art etrusc, Prehistòria, Illes Balears, Empúries i Arqueologia Clàssica.

Museu Marítim. Sales monogràfiques dedicades a objectes i documents relacionats amb la marina en els seus diversos aspectes. La nau Santa Maria, reproducció de la de Colom i que està en el port, també en forma part.

Museu de les Arts de l'Espectacle, amb materials escenogràfics, dansa, indumentària, documentació, col·lecció de titelles i putxinellis, etc.

Museu de la Ciència. És de gestió privada (Obra Social de la Caixa de Pensions). El seu objectiu bàsic és despertar interès i inquietud pels temes científics i tecnològics tot presentant-los de forma accessible. Permanentment hi ha exposades les sales d'òptica, espais, percepció i mecànica, un planetari. Realitza nombroses activitats i exposicions temporals.

Encara hi ha:

Museu de la Catedral.

Museu Diocesà, que és tancat al públic.

Museu Etnogràfic Andino-amazonià, dels caputxins de Sarrià.

Museu del Calçat, del gremi de sabaters.

Museu del Perfum.

Museu Gaudí.

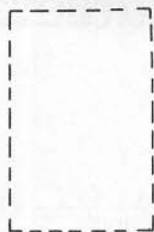
En aquesta ressenya només us he indicat molt per sobre el seu contingut. Hi ha una publicació de l'Ajuntament de Barcelona, *Guia dels Museus de Barcelona*, 1985, on podeu ampliar informació sobre els fons de cada un d'ells i sobretot, el que és molt important, trobar-hi el número de telèfon, l'horari i la forma de contactar amb el Departament d'Educació per concertar i preparar les visites.

Penseu que per anar a un museu no hi ha límit d'edat. Sempre s'hi pot anar. Tot estarà en funció de la preparació prèvia de la visita.

Dels museus esmentats, alguns tenen Departament d'Educació, d'altres organitzen periòdicament activitats per a nens i joves. Cada un d'ells està organitzat diferentment i té un caire particular. En uns hi ha tallers on treballar després de la visita; en d'altres àudio-visuals, o la visita és com una aventura, etc., però estigueu segurs que en tots podeu trobar ajut per realitzar totes les idees que pugueu tenir. Encara que els departaments naturalment tinguin uns tipus de visites organitzades, o unes fitxes de treball o unes certes pautes, segur que serà molt ben acceptat qualsevol suggeriment de treball.

Tot museu té, evidentment, diferents lectures. S'hi pot anar a treballar conceptes molt variats. A vegades el museu ens ensenyarà coses per ell mateix i d'altres pot il·lustrar aspectes i qüestions que nosaltres li posem.

Actualment està en fase d'estudi molt avançada un important Pla de Museus per a Barcelona. Cal renovar-ne la concepció i organització i dinamitzar el funcionament i això passa també per unes instal·lacions dignes i una renovació a fons de les estructures. No cal dir que en això es tenen molt en compte els nous conceptes en educació i el paper del museu en el món modern.

PERSPECTIVA ESCOLAR

Còrsega 271,
08008 Barcelona

Butlleta de subscripció

Cognoms

Nom

Adreça

Codi P.

Població

Província

Telèfon

Se subscriu a *Perspectiva Escolar* (10 números) per a l'any 1987

3.340,— Ptes.

Pagament: per taló adjunt a la Butlleta
Per domiciliació bancària

Butlletí de domiciliació bancària

Nom i Cognoms _____

Nom i Cognoms del titular _____

Banc/Caixa

Agència

Població

Província

no. compte / llibreta

Senyors: Els agrairé que amb càrrec al meu compte/llibreta atenguin el rebut que anyalment els presentarà «Rosa Sensat» a.a.p.s.a. per al pagament de la meua subscripció a **Perspectiva Escolar**

(firma)

(Envieu el paper sencer)

MAR I ESCOLA

El mar, o bé la mar, com diuen els pescadors, és una realitat a l'abast de bona part de la població encara que les seves múltiples dimensions sovint ens són poc conegudes. Amb referència al nen, aquest tema pot ser un bon recurs cultural útil com a estímul per a l'aprenentatge. El caràcter mític del mar promogut pels mitjans de comunicació social, la reivindicació d'un medi ambient de qualitat per part de col·lectius sensibilitzats i les tendències actuals de l'escola a casa nostra d'acostar-se a la realitat de l'entorn natural i social, són elements que estan potenciant la introducció del tema marí com a recurs didàctic. Respecte a aquest tema, en els últims anys s'han desenvolupat iniciatives en aquest sentit: sortides de camp per a l'estudi de les platges, esculls, penya-segats; estudi de la vegetació de les zones litorals; estudis del medi físic; de les relacions de l'home amb el mar. L'especialització que suposa el coneixement de certs detalls del medi natural i social en relació al mar ha donat lloc a la necessitat de creació de diferents recursos extraescolars: programes educatius, escoles del mar, activitats diverses en el zoo i aquari, itineraris per ports i barris costaners, coneixement del món de la pesca, itineraris per al coneixement del medi natural marí, visites a vaixells d'investigació, de transport i de guerra... En tots els casos seria desitjable que aquests recursos fossin una eina útil als ensenyants i a l'escola per al desenvolupament dels seus objectius. És important que aquests siguin coincidents en els aspectes fonamentals amb els objectius dels recursos extraescolars o, encara millor, que els objectius de les activitats es dissenyessin en funció de les necessitats de les escoles. Des d'aquesta perspectiva, les visites prèvies dels ensenyants a les instal·lacions i el plantejament d'objectius i metodologia de treball es fa imprescindible si es vol obtenir un rendiment didàctic.

¿I per què el mar?

L'incipient treball escolar a l'entorn i les dificultats per accedir a la costa ha fet que el mar no fos un tema prou treballat a l'escola com un element de l'ensenyament de les ciències de la natura. També ha estat decisiva la utilització d'altres recursos extraescolars (cases de natura, granges-escola, itineraris de natura, etc.) que s'han centrat en el coneixement d'ecosistemes terrestres i del medi rural. D'alguna manera aquests recursos han emmascarat aparentment la necessitat de conèixer el mar.

El mar possibilita un treball interdisciplinari: natura i societat apareixen íntimament lligades per dos aspectes fonamentals. La naturalesa del medi marí i la regressió dels ecosistemes mediterranis, d'una banda, i l'ús del mar com a mitjà de transport, comerç, lleure, producció alhora que marc històric, de l'altra.

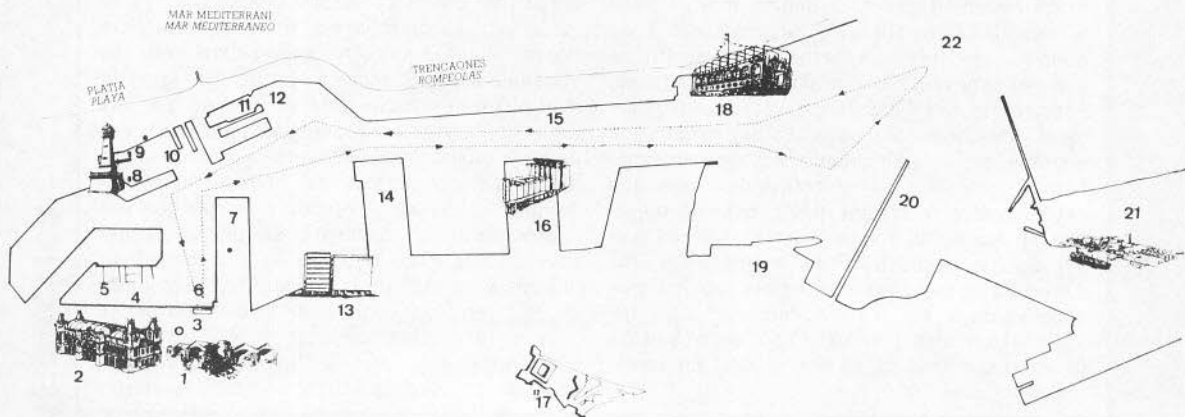
El coneixement de la problemàtica ambiental i la sensibilització del nen respecte a la seva protecció sembla estar justificada en aquests moments. Són prou coneguts els arguments: abocaments incontrolats d'aigües residuals domèstiques i industrials, pesca salvatge (del corall, comercial i esportiva), neteja de vaixells petroliers a alta mar, presència de metalls pesants en certs peixos, etc. La sensibilització respecte a l'alteració que es fa avui al mar és necessària, si més no, per obtenir comportaments adequats per part del nen, els quals comportaments es poden traduir en actuacions simples del civisme més elemental (cal veure al respecte les platges del nostre país un capvespre de diumenge estiuenc). Des d'una perspectiva més ambiciosa del que es pretén de la sensibilització ambiental, cal tenir en compte la voluntat creixent d'un medi ambient adequat a la voluntat de la majoria. Tant els moviments ecologistes com les diferents administracions consideren

que la resolució dels problemes mediambientals no depèn només de decisions i accions tècniques, sinó que es fa necessària una certa educació ambiental del ciutadà per tal que sigui ell també qui respecti el seu medi. Una feina en aquest doble sentit pot millorar la situació.

És evident l'interès social creixent per la conservació de la natura. Aquest nou valor social reconegut des dels partits i col·lectius fins a les Nacions Unides (conferència de les Nacions Unides per al Medi Ambient, 1972) s'ha traduït, en molts països, en la conclusió de polítiques més o menys ambientalistes (Constitució Espanyola, art. 45, 53, 148 i 149; Estatut d'Autonomia de Catalunya, art. 10,6 i 9,9). Alhora, diferents institucions internacionals (UNESCO, UICN, WWF, Consell d'Europa, etc.) inicien programes de protecció del medi, així com seminaris i reunions internacionals per tractar de la necessitat de sensibilització de la població a través d'allò que després s'ha anomenat Educació Ambiental (EA). A Catalunya, la introducció d'aquesta temàtica prové, en els inicis, del món universitari i s'estén per l'Estat Espanyol amb més o menys profusió d'iniciatives. Si bé a altres països, sobretot als de parla anglesa, hi ha una llarga tradició en aquest àmbit, és a Catalunya on sorgeix recentment amb més energia

dintre de l'Estat Espanyol. Un llarg inventari d'equipaments, programes, etc., per al medi natural, rural i urbà sustenta aquesta afirmació. Diferents institucions públiques (Ajuntaments, Diputacions, etc.) i privades (majoritàriament Caixes) destinen recursos econòmics i humans al desenvolupament de programes d'EA de caràcter ambientalista i pedagògic.

El paradigma educatiu de l'EA es basa en el fet que el medi (natural, rural i urbà) és una realitat global significativa per al nen. L'aplicació de metodologies de recerca amb l'observació i l'experimentació sobre el medi, afavoreix la interdisciplinarietat del fet didàctic en ser el medi una realitat on intervenen la major part de les disciplines. A la vegada, l'entorn com a centre d'interès afavoreix la sensibilització i el respecte per la conservació, l'intercanvi d'informació, la comunicació tant de professors com d'alumnes. El medi natural, i en menor mesura el rural, han estat l'objecte de treball de la major part dels equips interessats per l'EA. El medi urbà, realitat més propera de la major part de la població escolar, ha tingut un tractament menor donades les dificultats interdisciplinàries i metodològiques per al seu tractament.

Programa d'educació ambiental Barcelona i la mar¹

El programa es va idear com un recurs per a l'apropament de l'escolar al món del mar en diversos aspectes (medi físic, organismes, etcètera) i al coneixement de la significació del Port de Barcelona a través de les seves activitats i instal·lacions.

Aquests objectius deriven de la intenció dels iniciadors, que no és altra que aconseguir que el coneixement del medi marí i del seu entorn mitjançant activitats programades (Taller «El Món del Mar» i itinerari amb el vaixell-escola CRIS-I) afavoreixi la sensibilització de l'escolar per valorar el mar i la ciutat i, per tant, fomentar una cultura conservacionista respecte del seu entorn en la seva vida quotidiana.

Les activitats del programa estan dissenyades per al Cicle Superior d'EGB i per a FP. Uns tres-cents grups escolars passen cada curs pel Taller «El Món del Mar» i realitzen l'itinerari amb el vaixell-escola CRIS-I pel Port de Barcelona. L'Institut Municipal d'Educació realitza anualment un estudi de la valoració que els ensenyants fan de les activitats. A la vegada el programa forma part d'un estudi de caire internacional sobre l'eficàcia dels equipaments d'Educació Ambiental. Els resultats provisionals d'aquests treballs s'utilitzen com un rectificador de les activitats que es realitzen a l'equipament. En aquesta perspectiva, les tendències dominants a l'ensenyament insisteixen en la importància de l'experimentació per tal de millorar l'activitat de recerca per part del nen, sovint basada en la observació com a únic element de treball.

Sembla ser que és més interessant la fixació d'habilitats, tècniques i procediments en el bagatge cultural i en la formació dels alumnes que l'acumulació de coneixements que de vegades es presenta de forma poc significativa. Atès el caire d'experiència del Programa Barcelona i la Mar s'ha plantejat la

necessitat de sistematitzar una sèrie de categories d'habilitats interessants per a la formació de l'infant. Pensem que la coordinació de tècniques amb un aprenentatge significatiu de conceptes per part de l'escola pot ser un instrument útil.

La seriació de categories d'habilitats que es presenta està inspirada en els coneixements aportats per les tendències anglosaxones d'avaluació dels aprenentatges científics a l'Ensenyament elemental.²

1. «Barcelona i la Mar» és una experiència que realitzen l'Ajuntament de Barcelona i l'Obra Social de la Caixa de Barcelona en col·laboració amb el Centre de Recuperacions i Investigacions Submarines (CRIS) i el Port Autònom de Barcelona. L'Institut Municipal d'Educació (IME) realitza el seguiment pedagògic de l'activitat.

2. Aportació d'Albert Pérez-Bastardas després de la seva estada al Chelse College de Londres. L'Albert ha desaparegut recentment al volcà Strómboli. Coordinador de la Granja-Escola Can Girona, des d'aquí volem rendir homenatge en la seva tasca a l'IME.

*Objectius metodològics
o d'aprenentatge d'habilitats*

Activitats d'aprenentatge

A. Utilització de tècniques de representació simbòlica:

1. Lectura de gràfics	Variació de la temperatura superficial de l'aigua en el transcurs de l'any.
Lectura de la temperatura mitjana del mes corresponent a l'activitat.
Lectura de les fondàries de la Plataforma Continental, talús o planes abissals.
2. Lectura de taules	Lectura de la taula dels temps geològics: eres i períodes d'aparició dels peixos, plantes, amfibis, rèptils, mamífers, etc.
3. Representació de dades en un gràfic	A partir d'un llistat de temperatures respecte a les fondàries, fer un gràfic que representi aquesta variació.
Variació de la lluminositat amb la fondària en aigües netes i aigües contaminades
4. Ús de símbols científics.	Signe activitat radioactiva.
Utilització de signes convinguts entre els nens per a la descripció de característiques, situacions, etc

B. Ús d'aparells i instruments de mesura:

1 Utilització del regle graduat	Mesura de closques d'invertebrats i de cossos de vertebrats (peixos).
2. Utilització de la balança	Determinació de la massa d'un organisme (utilització de la balança).
3. Determinació de volums amb proveta	Determinació del volum per immersió en probeta.
4. Estimació aproximada de quantitats	Seriació d'organismes segons la seva mida (relació d'ordre).
4. Seguiment d'instruccions per a un treball pràctic	Ús d'un programa d'ordinadors amb claus dicotòmiques per a la classificació de fòssils.

C. Ús de l'observació:

1. Observació de similituds i diferències.	Comparació de la morfologia externa del tauró (tintorera) i de l'escòrpora.
2. Interpretació de l'observació	Funcionalitat de les similituds i diferències entre dos exemplars.

*Objectius metodològics
o d'aprenentatge d'habilitats*

Activitats d'aprenentatge

D. Interpretació i aplicació:

1. Descriure i usar models d'informació	Qüestions relacionades amb els textos dels plafons (diferències entre vertebrats i invertebrats, per exemple).
Utilització de la informació per a observar.
2. Jutjar l'aplicabilitat d'un model.	Qüestions referents a models presents (per exemple, perfil submari).
3. Distingir graus d'inferència	Classificar conclusions segons la seva transcendència.
4. Generar hipòtesis alternatives	Buscar solucions a diversos problemes ambientals.

E. Disseny d'investigacions:

1. Descripció i ús de models	Síntesi de continguts (posada en comú).
Reducció d'informes activitats: confecció d'un índex i selecció de continguts a partir d'informació aportada.
2. Valoració de processos experimentals	Crítica d'un procés experimental: dificultats.
3. Idees i descripció d'investigacions	Recull de possibles investigacions. Valoració de la seva possible realització. Descripció d'instruments, d'investigacions, procediments.
4. Realització d'investigacions	Aplicació dels dissenys experimentals al laboratori (treballs posteriors a l'activitat).
Per exemple, dissecció d'un peix: descripció d'òrgans i funcions.
Muntatge d'un aquari (resolució de problemes tècnics, estudi de la successió a l'aquari, etcètera).
Classificació d'organismes utilitzant claus dicotòmiques senzilles.

Carles Saura Carulla
Institut Municipal d'Educació

Edicions de la Diputació de Barcelona

La Pedagogia més a mà.

COUNTERCOURT

BC Biblioteca de la Classe

Una alternativa al llibre de text per a una escola en transformació.

Editen conjuntament
Diputació de Barcelona
i Graó Editorial.

Textos Pedagògics

Les obres cabdals de la pedagogia aplegades per primer cop en una col·lecció en català.

Editen conjuntament
Diputació de Barcelona
i EUMO Editorial.

Temes d'Infància

Un instrument de treball per fer realitat el projecte educatiu per als més petits.

Editen conjuntament
Diputació de Barcelona
i Rosa Sensat.

EXCURSIÓ A MONTSERRAT

Quan vàrem escriure aquest article, l'incendi que va devastar la muntanya de Montserrat encara no s'havia produït. Aquest incendi ha canviat una mica les perspectives de l'excursió i hem pensat que no podíem deixar que sortís l'article sense una nota aclaratòria.

Som de l'opinió que l'excursió continua essent vàlida en un elevat tant per cent; és més, nosaltresensem realitzar-la aquest curs, si bé modificant part del contingut per parlar també del que signifiquen els incendis forestals, com destrueixen comunitats vegetals i animals, i com en aquest cas han destruït un dels alzinars més ben conservats del Mediterrani.

Per acabar, creiem que l'article ha de sortir, i que ho ha de fer com una opció a l'esperança: esperança que el bosc reneixi i que la societat trobi els mecanismes necessaris per aturar els incendis.

Introducció

Aquesta sortida a Montserrat no l'entendem com una excursió aïllada i específica, sinó que va en funció d'altres que es fan abans (Collserola, Delta i Montjuïc, Sant Ramon i Colònies a Castellar de N'Hug) que tenen com a punt d'enllaç l'estudi del Baix Llobregat i del riu Llobregat.

Pel fet que la sortida és llarga, s'ha de caminar molt i això no deixa pràcticament temps perquè els nens juguïn. Malgrat això, no és avorrida, ja que té uns al·licients variats i molt seguits: surts d'una descoberta i en trobes una altra.

Aquest aspecte de passar-s'ho bé observant, descobrint i caminant fóra un objectiu més a treballar en totes les sortides i més concretament en aquesta. És per això que no ens quedem en una visita a la plaça del monestir i rodalies, sinó que intentem descobrir més aspectes de la muntanya de Montserrat.

També creiem important treballar de mica en mica que els nens vagin adquirint l'hàbit d'observar tot allò que veuen i de relacionar-ho i associar-ho amb els coneixements ja adquirits en contraposició a allò que passa normalment, tant entre petits com entre grans, de: «Sé d'on surto, sé on arribo, però no sé res de per on passo».

Objectius

Orientació i plànols.

El riu:

curs mitjà;
curs baix.

Reconèixer i situar els accidents geogràfics més importants de la comarca del Baix Llobregat:

delta;
riu;
serralades;
poblacions importants;
congostos;
Martorell,
La Puda;
comarques frontereres.

Transports i comunicacions del Baix Llobregat. Cultura i tradicions.

Coneixement i localització de les grans unitats de relleu de Catalunya:

Pirineu;
Pre-pirineu;
Depressió central;
Serralada Pre-litoral;
Depressió pre-litoral;
Serralada litoral;
Plana litoral.

Observació de la vegetació típica mediterrània.
 Conèixer bé Montserrat: una bona caminada.

Abans de la sortida

A classe treballlem:

Els pobles:

situació geogràfica;

capital;

rellançament de Martorell com a nucli important de la comarca.

Vies de comunicació:

carreteres;

autopistes;

autovies;

línies de ferrocarril:

carrilet,

RENFE;

aeroport.

Tots aquests aspectes els treballlem als plànols: D-4-26 i D-4-30 (El plànol D-4-30 és tret dels «Quaderns del Baix»).

Comentem amb els nens la importància que ha tingut el carrilet com a eix de comunicació en la conca del Llobregat, no sols en el transport de persones, sinó també en el de mercaderies de les fàbriques i de les mines, i és per això que prenem la decisió de fer la sortida amb aquest transport. Això dona peu a agafar l'aeri, un altre mitjà lligat a la història de Montserrat. També fem referència al ja desaparegut cremallera de Monistrol a Montserrat.

Introduïm a grans trets, sobre un plànol mural de Catalunya, la situació de Montserrat i les grans unitats de relleu.

Material que han de portar

Carpeta.

Llapis.

Goma.

Fulls de treball:

D-4-27,

D-4-28.

Durant la sortida

Al carrilet

En el carrilet continuem treballant, com a totes les sortides, l'hàbit de viatjar. Per exemple:

el carrilet creua el riu Llobregat per diversos llocs on surt el carrilet a la superfície;

creuament de l'autopista, el carrilet i la carretera en el congost de Martorell;

el Pont del Diable;

l'estació de Martorell;

visió de Montserrat a la sortida de Martorell;

entrada al congost de la Puda i el seu balneari;

A Montserrat

Un cop al monestir, esmorzem i anem a la miranda de Sant Miquel, des d'on situem els punts cardinals i el riu en el seu curs mitjà i baix i ho relacionem amb el canvi de comarca. També observem els meandres que fa i resseguim la línia del tren des que surt de la comarca del Baix Llobregat fins que s'endinsa en la del Bages.

Situem la serra de l'Obac i la Mola de Sant Llorenç.

Aprofitem per observar la composició de les roques de Montserrat i d'aquesta manera intentar deduir el seu origen, la qual cosa no està pensada com a objectiu, però creiem important que s'arribi a fer l'observació.

Un cop feta aquesta observació i situació, continuem el camí de Sant Miquel fins a la cruïlla dels camins que van a Collbató i a la cova Salnitre.

Aquí tornem a parar per observar l'àmplia panoràmica que s'ofereix des d'aquest punt: el Baix Llobregat.

Observem i situem el següent:

Poblacions:

Esparreguera,
Olesa
Martorell
Molins de Rei

Muntanyes:

Ordal
Garraf
Collserola
(serralada litoral)

Comarques:

Baix Llobregat
Anoia
Vallès Occidental

Delta

Mar Mediterrània.

A més a més es poden comentar d'altres localitzacions com per exemple: Terrassa, Sabadell, Sant Cugat, etc.

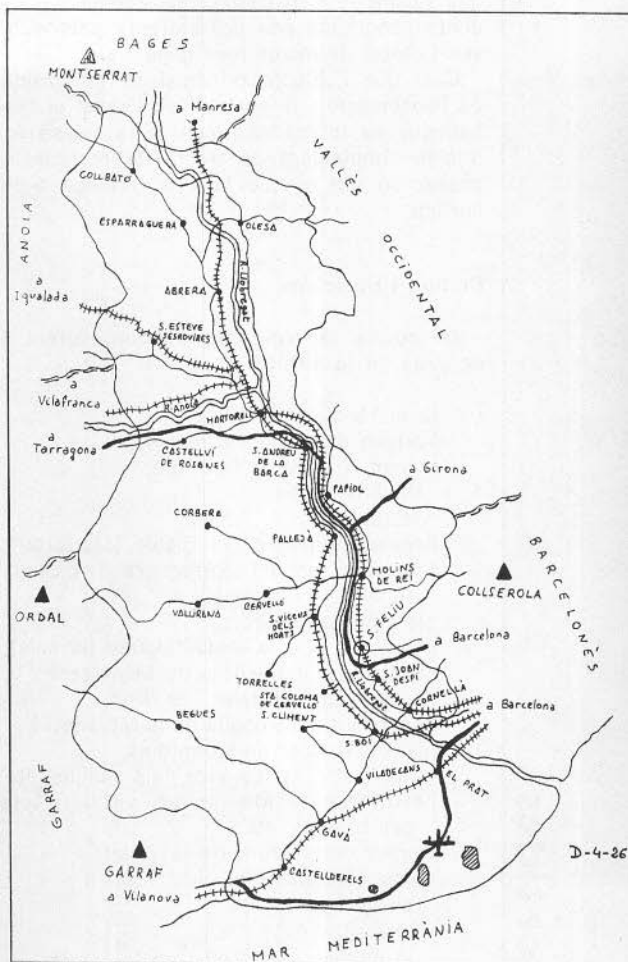
Totes aquestes observacions són passades al full D-4-27 per després treballar a l'escola.

Seguim el corrial que porta al pla de les Taràntules o de les Bruixes per continuar pel camí nou de Sant Jeroni. Durant aquesta passejada anem reconeixent les espècies vegetals estudiades en anteriors sortides (alzina, alzina surera, roure, pi, etc.). Cal tenir en compte que Montserrat és un dels pocs llocs on encara es conserven els boscos d'alzines.

En arribar a l'ermita de Sant Jeroni dinem i després pugem al mirador de Sant Jeroni des d'on situem:

les unitats de relleu de Catalunya;
el Bages;
el Berguedà (on anirem de colònies per acabar d'estudiar el riu Llobregat);
el Montseny;
la Mola de Sant Llorenç
Montserrat
(Serralada Pre-litoral).

Tota aquesta observació queda recollida en el full D-4-28.

Baixem cap al monestir per la dreta de Sant Jeroni o camí dels mil graons. Com a curiositat podem dir que quan a l'escola comentem amb els nens que baixarem mil graons no s'ho creuen. És per això que en baixar-los molts els compten per tal de comprovar si hi ha engany o no.

Finalment agafem l'últim aeri camí de l'escola.

Després de la sortida

A l'escola passem en net els plànols que hem treballat a Montserrat.

També els donem el D-4-42, on han de situar de nou tot el que han après durant la sortida. Els donem aquest plànol per tal que s'habituin a reconèixer els mateixos accidents geogràfics des de diferents perspectives i dintre de marcs més generals.

Com que l'objectu principal de la sortida és l'observació i la situació en l'espai el treball que es fa posteriorment a la classe és mínim, simplement es tracta de recordar i passar en net el que ja s'ha treballat a la sortida

Cultura i tradicions

Es podria fer referència abans, durant i després de la sortida a:

la història del carrilet;
l'origen dels noms d'alguns pobles:
Sant Andreu de la Barca,
Molins de Rei;
etcètera;
llegenda del Pont del Diable (Màrtorell);
les passions d'Esparreguera i d'Olesa (història i tradició);
els porrons d'Abreça;
el balneari de la Puda (aigües termals);
història del cremallera de Montserrat;
llegenda del timbaler del Bruc;
llegenda de la troballa de la Moreneta;
història i paper dels ermitans;
el monestir: celles, vida dels monjos, etc.
l'escolania de Montserrat: virolai, festa del bisbetó, etc.;
tradicció escaladora de la zona;
noms concrets d'algunes roques:
cavall brenat,
elefant,
la mòmia,

la panxa del bisbe,
la prenyada,
etcètera,

les paradetes de mel i mató;
referència a diversos mitjans de transport explicant el seu funcionament i les diferències entre ells:
tramvia-trolebús,
cremallera-funicular,
aeri-ascensor,
carrilet-tren;
i d'altres que se us puguin acudir i cregueu adients a l'edat.

Transports

El preu real de la sortida és aproximadament de 800 pessetes/nen, però hi ha la possibilitat de connectar amb els ferrocarrils de muntanya de la Generalitat, que pel preu de 500 pessetes/nen ofereixen el bitllet d'anada i tornada de carrilet i aeri, pujada i baixada amb el funicular de Sant Joan i visita comentada al museu. L'organització també posa al servei de l'escola una persona que coordina tota l'excursió.

Nosaltres, acollint-nos al preu de les 500 pessetes, no varem fer ús ni del funicular ni de la visita al museu, ja que no entrava dins dels objectius que ens havíem proposat.

Horari

Considerant la llargada de la sortida advertim la possible modificació de l'horari escolar.

Agafem el carrilet que surt a les 9 i 10 minuts de la plaça d'Espanya i tornem amb el que arriba a la plaça d'Espanya aproximadament a les 19 hores.

Bibliografia

Plànol: Montserrat, Ed. Alpina.
«Quaderns del Baix», Ajuntament de l'Hospitalet, Departament de dinàmica educativa.
Muet, Josep, i Parareda, Josep M., *Vegetació de Montserrat*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Cal apuntar que ens va servir de molt el curset sobre el riu Llobregat que varem fer a l'escola d'estiu de l'Hospitalet l'any 1983.

Toni Velilla i Jordi Tous

l'estudiant i el...

Diccionari de la llengua catalana

De venda a totes les llibreries

El més actual i complet (80.000 entrades) de tots els diccionaris de llengua catalana.

Indispensable com a obra de consulta en tots els nivells escolars, universitaris i professionals.
Recomanat per l'Institut d'Estudis Catalans.

Diccionari
de la llengua
catalana

Altres títols publicats:
Alemany-Català • Anglès-Català • Castellà-Català • Català-Francès •
Francès-Català • Japonès-Català i Català-Japonès • Portuguès-Català •
Rus-Català • Diccionari Enciclopèdic.

DICCIONARIS
ENCICLOPÈDIA
CATALANA

Desitjo rebre més informació sobre els Diccionaris de l'Enciclopèdia.

Nom _____

Adreça _____

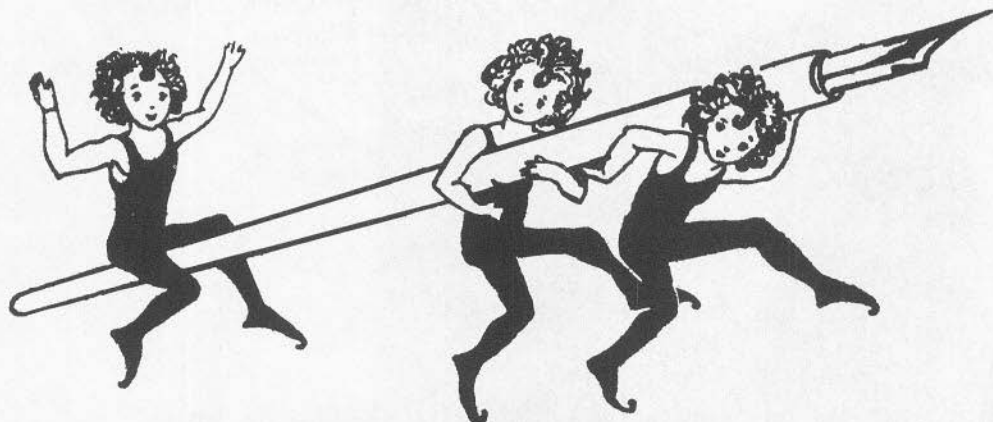
Població _____

Tel. _____

DIGEC, S.A. Av. Diagonal, 357 baixos, 08037 Barcelona

Concurs de Dibuix LOLA ANGLADA

*Es convoca el Concurs de Dibuix **LOLA ANGLADA** dirigit als alumnes que cursin estudis dels cicles mitjà i superior d'EGB.*

El termini de presentació dels dibuixos acaba el dia 13 de febrer de 1987.

Les bases de l'esmentat concurs estan a disposició de totes les escoles al Servei de Cultura de la Diputació de Barcelona, Sant Honorat, 1. 2on. Telèfon 317 73 48.

ELS PROCESSOS D'APRENTATGE DE LA MATEMÀTICA

Entrevista amb Z. P. Dienes

Zoltan Paul Dienes és un jove de 70 anys que ha estat arreu del món explicant la seva didàctica de la matemàtica, alhora que continua fent noves investigacions. Amb una gran capacitat d'invenció i creació de jocs, ens fa adonar de les estructures de la matemàtica, i amb un gran domini de la dinàmica de grups fa vibrar un grup de 30 nens, demostrant que les seves propostes, publicades fa anys, són aplicables i vigents avui dia.

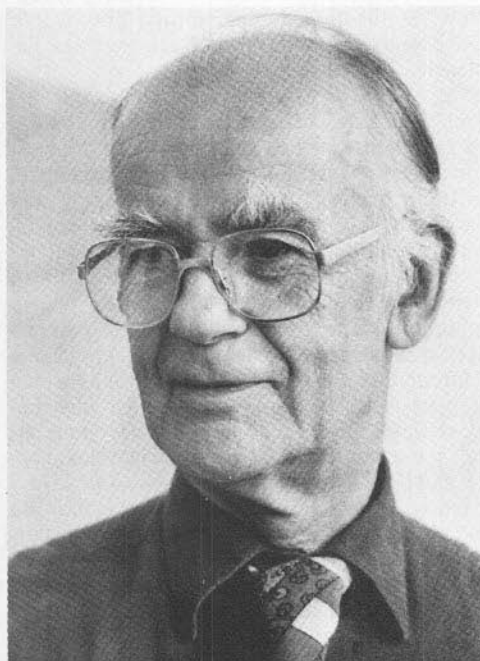
P.E.: *¿Com és que vostè ha treballat a països tan llunyans com Anglaterra, Austràlia, Canadà, Itàlia? ¿Què l'ha portat a treballar en aquests països?*

P.D.: Potser ha estat conseqüència que a la meva infància, jo era dut d'un país a un altre, i això s'ha convertit en un costum. També perquè no he considerat mai cap lloc en particular com a casa meua. Jo visc aquí i prou. Jo visc on em trobo. També al llarg de la meua infància he après moltes llengües, perquè amb els meus pares vaig viure a Hongria, Àustria, França, Itàlia, Anglaterra, i quan tenia deu anys ja parlava quatre llengües. Vaig aprendre l'anglès als setze anys, com a cinquena llengua. Considero el món com un lloc on es pot anar d'aquí a allà. Quan vaig tenir l'oportunitat d'anar a Austràlia per a una càtedra de Psicologia de la Pedagogia de la Matemàtica, vaig acceptar amb molt de gust. Després m'han convidat a altres parts del món a fer diferents treballs: EEUU, Nova Guinea, etc.

P.E.: *¿Com va ser aquell treball amb els indígenes de Nova Guinea?*

P.D.: Aquell treball va ser un accident històric. Una vegada, mentre feia una conferència a Camberra (Austràlia) sobre l'aprenentatge de la matemàtica, per una coincidència el ministre australià per a aquells territoris m'havia estat escoltant; després va venir a demanar-me, si, segons jo, era possible accelerar

l'aprenentatge dels nens indígenes de Nova Guinea. Jo li vaig dir: «Sincerament, no ho sé, no ho he provat mai, però si vostè pogués enviar-me algunes persones a Adelaida —on estava fent uns treballs— després podrien dir ells si és factible o no». Llavors van venir aquelles persones i van estar dos o tres dies amb mi; al cap d'una setmana vaig rebre una trucada del ministre per dir-me que era molt important que anés ràpidament a Nova Guinea per fer aquells treballs. Vaig començar per adaptar l'aprenentatge de la matemàtica

a les condicions en què ells es trobaven. No volia fer un projecte de cop i volta, sinó que vaig posar juntes persones interessades: alguns missioners de diferents confessions; algunes persones de l'administració, alguns ensenyants indígenes. Així vaig començar aquell treball. Després vaig treballar també, a l'oceà Pacífic: a Tahití, a les Illes Marianes, a les Filipines, a Bali, sempre amb els indígenes.

P.E.: *En aquest moment ¿on treballa?*

P.D.: Ara estic fent un treball a la Universitat de Siena, on sóc professor convidat; és el tercer any que hi sóc. Hi estic fent cursos per a estudiants i seminaris per a persones interessades a fer recerques. Hem començat una recerca longitudinal, durant cinc anys, per seguir dues classes des de 1r. a 5è., mesurant dues vegades l'any els coeficients d'intel·ligència i també mesures piagetianes per saber quines competències estan desenvolupant amb una didàctica constructiva de la matemàtica.

Faig també un curs d'alfabetització a la informàtica a Ravenna, on treballa amb ensenyants i nens d'escola elemental i d'escola mitjana.

He fet, també, un treball per al Ministeri d'Instrucció Pública, dins els instituts regionals de reciclatge, un treball bastant intensiu a l'Emília-Romanya per formar ensenyants que poguessin ensenyar ells als mestres l'aplicació a les escoles.

P.E.: *¿Com ha estat el seu procés per arribar a aquesta didàctica de la matemàtica?*

P.D.: Aquesta és una llarga història. Al principi jo m'interessava per la matemàtica, de petit ja m'agradava; trobava estrany que als altres nois no els interessés tant com a mi. Llavors, quan vaig acabar el doctorat de recerca matemàtica i em vaig convertir en matemàtic, em vaig dir: «Potser és menys important afegir nous coneixements matemàtics que ajudar a conèixer els processos d'aprenentatge que semblen tan difícils a tanta gent». ¡Hi ha tants matemàtics que fan recerques! Fins i tot jo he publicat alguns articles per contribuir al coneixement matemàtic existent.

Em vaig reciclar; vaig fer el doctorat de psicologia i vaig començar a treballar a l'escola. Volia fer una investigació per veure el perquè els nens no entenen la matemàtica, i pensava que hi havia una diferència fonamental entre la forma de pensar dels nens i la dels adults. A les meves primeres recer-

ques vaig veure que els nens pensaven més constructivament, mentre que els adults ho feien d'una forma més analítica; en canvi, nosaltres presentàvem la matemàtica de manera massa analítica per als nens. I també, les nenes eren més de tipus constructiu, intuïtiu, pensaven de forma espacial més que no pas de forma lateral, de forma intuïtiva abans que analítica, constructiva abans que lògica. Jo volia fer una altra investigació per verificar això i veure si afegint a l'ambient escolar processos constructius podíem obtenir èxits més interessants que fins llavors. Vaig començar en una escola, a Anglaterra, però no era possible dividir sessions experimentals i sessions de control; ara, un cop havíem vist com anaven les coses, tothom volia fer sessions experimentals; així vaig haver d'abandonar l'experiència psicològica i vaig començar un projecte pedagògic introduint els blocs lògics, els multibase, les experiències algebraïques, etc. Tot aquest material estructurat va ser una contribució meua a la pedagogia de la matemàtica.

Després vaig escriure el llibre *Construcció de la Matemàtica*. El professor Bruner de la Universitat de Harvard va llegir aquest llibre, el va trobar molt interessant i em va telefonar per dir-me si podia anar a Harvard per estudiar el funcionament d'aquests nous processos que a ell li semblaven molt nous. Finalment, vaig acceptar i vaig passar un any a Harvard, amb Bruner, però no vam arribar a cap conclusió, només vam poder elaborar diverses hipòtesis.

Més tard, vaig ser convidat a Adelaida per a aquests treballs de psicologia i allí amb el professor Gibbs vam començar a fer recerques psicològiques de l'aprenentatge; hi ha dues formes: es pot prendre un cert nombre de casos i aplicar certs mètodes, després mesurar les conseqüències, però quan fem això no veiem el que succeeix quan el nen està aprenent, ¿quins són els processos? ¿Quins són els detalls de l'aprenentatge? ¿Per què fa això en comptes d'allò? ¿Quines són les seves estratègies d'aprenentatge? ¿Com millorar-les? Això no ho sabem, perquè només tenim el resultat que uns nens ho han fet bé i uns altres malament. Estadísticament pot servir, però des del punt de vista de millorar la situació no és bo. A Adelaida, vam fer experiments en què cada nen havia de fer qualsevol cosa per resoldre el problema, de manera que l'experimentador pogués anotar què

feia. Vam escriure dos llibres per anotar aquests experiments: *Pensament i estructura* i un altre sobre «transferiments», és a dir, quan un ha après una cosa esdevé més fàcil o més difícil aprendre'n d'un altre. Havíem estudiat atentament aquests procediments: quan és més difícil, quan és més fàcil, si és més fàcil donar una ordre més complicada primer, més fàcil després, o més fàcil primer i més difícil després, etc., per fer aprendre als nens les estructures matemàtiques de grups, conjunts, espais vectorials, etc.

P.E.: *Vostè ha afirmat en una de les confències de l'escola d'estiu que «com més pobre és un nen, més pobre és el seu ambient, aleshores l'escola ha de donar més riquesa». ¿Ens ho podria explicar millor?*

P.D.: La riquesa de l'ambient és un factor important en el desenvolupament de la intel·ligència. Si agafem un nen que estigui en un ambient pobre, que no parla amb el pares, perquè aquests estan treballant quan torna de l'escola, i es queda sol davant del televisor, trobarem que l'estimulació serà pobre. Aquests nens no aprenen, no entenen aquest procés d'aprenentatge. Si l'ambient és pobre, l'adaptació és pobre. Llavors haurem d'introduir una riquesa més gran en l'ambient escolar; en comptes de posar només taules, cadires, pissarra i un mestre, haurem de posar molt material: molts llibres, molts jocs, donar possibilitats per pintar, dansar, escoltar música, cantar. Amb la matemàtica passa el mateix. Si volem que els nens desenvolupin conceptes matemàtics, haurem de posar al seu abast abundància de material matemàtic, per tal que es puguin adaptar als processos matemàtics. Això és el joc. ¿Per què els cadells i animals petits juguen a la jungla? Doncs, perquè han d'adaptar-s'hi, si no juguessin es moririen. El joc és un factor essencial en la supervivència a la natura. No podem viure sense jugar. Quan diem al nen a la classe que no es pot jugar, estem dient que no aprengui, que no visqui.

P.E.: *¿Quin paper té la informàtica en la didàctica de les matemàtiques?*

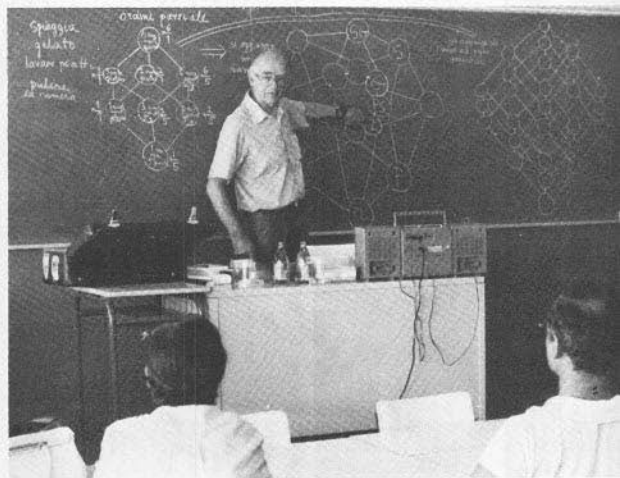
P.D.: No sabem encara gaire de l'efecte de l'ensenyament de la informàtica a l'escola; podem només intentar endevinar-ho. Crec que hi ha un fet important. Com que, malauradament, hi ha ensenyants que són menys competents que altres, quan un nen està amb un mestre poc competent, està en desavantatge. Això pot influir en la vida del nen. En canvi,

n'hi ha prou amb preveure un «software» apropiat per donar les mateixes possibilitats als mateixos nens, a més de fer pensar, reflexionar i construir d'una forma més dinàmica.

No veig, però, com podem arribar a aquesta situació, ja que hi ha els interessos comercials, que pesen molt. I també perquè molts ensenyants encara pensen que són a l'escola per fer aprendre les taules de multiplicar i dividir.

Ara hem de pensar en altres punts, perquè aquests nens hauran d'enfrontar-se a situacions que encara nosaltres no hem imaginat. Potser la meitat d'invencions que ells faran servir no han estat encara inventades. No interessa gens el contingut matemàtic que s'aprèn, allò que importa és la forma en què aquest és après. Si podem fer reflexionar el nen; si podem formar una persona independent que pugui prendre decisions i sàpiga sortir-se'n en una situació insòlita, no sempre en les mateixes condicions, com es fa ara a l'escola, haurem guanyat. I per fer això, crec que hem d'ensenyar els joves a programar.

En els ordinadors que s'estan introduint, la programació esdevé cada vegada més agradable. Aviat podrem parlar a l'ordinador i ell ens contestarà, i segurament amb el teclat a la pantalla es podrà ben aviat fer molts programes simples.

No és que els ensenyants i els nens hagin de convertir-se en matemàtics; n'hi ha prou que coneguin els elements bàsics. A l'escola elemental hem d'insistir sobre els elements: de la llengua, de la matemàtica, de la lògica, de la música, de la dansa, de la poesia. I el computador hauria d'entrar en aquest marc escolar. No hem d'encantar-nos amb els ordinadors. És molt important que siguin utilitzats conjuntament amb altres materials. Quan jo escric un programa, penso que a la classe hi haurà també blocs lògics, mòbils i material didàctic. Els ordinadors han de ser utilitzats com un ajut en l'execució de les activitats, en el desenvolupament dels judicis.

P.E.: *¿Són substituïbles els blocs lògics?*

P.D.: Difícilment. No puc pensar una manera més simple de presentar una situació en la qual cert nombre de variables, amb un cert nombre de valors, siguin realitzables en un conjunt d'objectes. No sé si vostè ha anat mai a la platja a buscar còdols i ha intentat buscar codolets amb més d'una propietat. Si prenem dues propietats: **a)** gran-petit, **b)** blanc-negre, i si volem buscar una tercera variable per tenir dotze pedretes diferents, podem perdre molt de temps. A la realitat no existeixen fàcilment aquests objectes. La raó per tenir material estructurat és la de complementar la realitat. Si un vol aprendre lògicament totes les possibilitats, cal que hi hagi els blocs lògics. Hi ha un exemple; es pot utilitzar el cos humà. Puc dir: assegut-dret, cames juntes-cames encruades; ja tenim quatre variables, puc afegir-hi els braços, plegats-estirats, a dalt-a baix, braç dret-braç esquerre, etc. El cos humà està molt ben estructurat. Déu ens ha fet bastant bé! Ha, ha, ha!

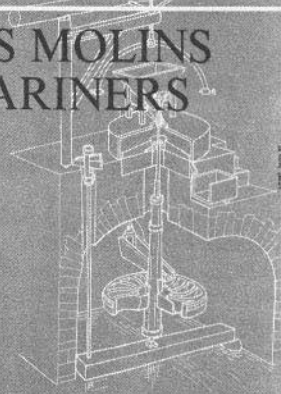
Jordi Burguera

Col·lecció VENTALL

1

Jordi Bolòs i Masclans
Josep Nuet i Badia

ELS MOLINS FARINERS

KETRES EDITORA

Col·lecció VENTALL

ELS MOLINS FARINERS
per Jordi Bolòs i Josep Nuet

La lectura d'*Els molins fariners* ajudarà a comprendre com eren els molins fariners, com funcionaven i com s'anomena cadascuna de les peces d'aquesta maquinària.

Format: 12,5 x 19,5 cm
112 pàgines, 35 il·lustracions
Breu diccionari moliner
Bibliografia

KETRES EDITORA

Diputació 113-115, esc. esquerra, entl.
telèfons 253 36 00 i 253 36 09
Barcelona-15

MESTRES D'ARREU

El dissabte 27 de setembre, es va reunir la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya per concretar les línies de treball i les prioritats i per rebre diverses informacions.

Informacions

1. La Federació ja està legalitzada. Necessita un anagrama que la identifiqui. Si algú està inspirat, pot fer arribar la seva proposta el més aviat possible. A la propera trobada es decidirà quin anagrama es tria entre els que s'hauran rebut.

2. La Federació disposa d'una persona en comissió de serveis per coordinar les feines de la Federació. Es tracta de Jaume Aguilar, president de la Federació. En la petició que es va fer a la Conselleria es demanaven dues comissions; per ara n'ha concedit només una, però continuen les gestions per poder-ne tenir una altra.

3. Els dies 11 i 12 d'octubre hi haurà una nova trobada, a Madrid, de la Mesa de Coordinació de Moviments de tot l'Estat per parlar dels següents temes:

a) Campanya en defensa de l'Ensenyament Públic i la seva qualitat. Situació de la Campanya en les diverses comunitats autònomes.

b) Preparació del proper «Encuentro» que es farà a Palma els dies 6, 7 i 8 de desembre. El tema principal d'aquesta trobada serà el «Tractament de la diversitat». La ponència base ha estat elaborada pel grup basc Adarra.

4. També es va informar sobre el curs de directors, sobre els convenis d'activitats d'hivern i que Mercè Izquierdo, Cap del Servei de Formació del Professorat, deixa el càrrec.

Es va acordar demanar una entrevista amb el Director General d'Universitats per presentar-li les nostres línies d'actuació i les nostres necessitats.

Línies de treball

Es va decidir fer un dossier que recollís totes les informacions sobre l'inici del curs escolar. Aquest dossier serà un material molt útil per al Secretariat de la Campanya «Defensem l'Ensenyament Públic i la seva qualitat».

La campanya continua. Es vol fer un estudi dels pressupostos generals i demanar que s'arribi a destinar un sis per cent a Educació.

També es va decidir fer una assemblea de la Federació per tractar els següents temes:

1. Paper dels Moviments en la Formació del professorat i en els serveis sectoritzats. El document base serà elaborat pel Casal del Mestre de Santa Coloma de Gramenet i pel Grup de Mestres del Penedès-Garraf.

2. Posada en comú de les diverses experiències d'organització d'activitats pròpies. Documents de tots els Moviments.

3. Situació actual de l'Escola Pública. Qualitat de l'Escola Pública. El document base serà elaborat pel Casal del Mestre de Granollers i per l'Associació de Mestres Rosa Sensat.

4. Conclusions dels diferents temes i línies d'actuació de la Federació.

Aquesta trobada es farà els dies 14 i 15 de novembre. El lloc encara no està concretat.

COM I PER QUÈ FER SERVIR TEMPERA DECANIN

En les primeres etapes escolars el nen fa servir de forma impulsiva i espontània les pintures.

Amb aquest fullet explicatiu sobre les característiques i tècniques d'aplicació de la TEMPERA DECANIN, volem ajudar-lo a completar aquesta fase escolar dels seus alumnes.

Ompli el cupó adjunt i trameti'l a COLORES FINOS ROSAL, S.A. C/ Sant Gervasi de Cassoles, 75 08022 Barcelona. Rebrà el fullet tot seguit per correu.

FULLET TEMPERA DECANIN

Nom. _____ Cognoms. _____

Adreça. _____ Telèfon. _____

D.P. i Localitat _____ Comarca _____

COLORES FINOS

ROSAL

Fabricant i distribuïdor de: CERES DACS.

PINTURA A DIT ROSAL, TEMPERA DECANIN i PINTURA CREATIVA GATS.

REFLEXIONS SOBRE UNA INQUIETUD DEMOSTRADA

No sempre és bo atendre el primer impuls per respondre una qüestió de la qual hom pot estar convençut de tenir resposta. El lector pot pensar, sense errar, que aquesta és una idea vella, tanmateix. Però em permeto de començar aquest escrit d'aquesta manera, perquè ja és la tercera vegada que he pogut llegir la teoria que promou aquest escrit. I potser per aquella dita ancestral «a la tercera va la vençuda», em veig i fins i tot em sento compromès no a respondre i menys a contestar, sinó a ajudar a precisar allò que es diu, ara ja amb persistència, referit a la política lingüística de l'Administració educativa catalana.

Concretaré de seguida. La consciència que la renovació pedagògica de l'escola inclou la normalització del català i que aquests dos factors —renovació i normalització— esdevenen inseparables a l'hora de fer una escola arrelada i al servei d'una educació de qualitat ha fet i fa que els moviments de mestres manifestin la seva inquietud i la seva voluntat de suport per tot el que fa referència als aspectes de normalització lingüística de l'escola de Catalunya. No podia passar altrament si es ressegueix la línia històrica d'aquests col·lectius.

Un dels exponents d'aquesta inquietud, demostrada ja a bastament, és fet que la normalització lingüística de l'escola es confiï a un «Servei Paralel» en lloc d'enfrontar-la la mateixa Administració. La primera vegada que vaig poder llegir aquesta asseveració va ser al Document de l'Escola d'Estiu de l'any passat commemoratiu del redactat de feia deu anys en ocasió semblant. Després, en constituir-se en federació els distints moviments de mestres a la ciutat de Lleida, es redacta un document en el qual s'exposa el mateix retret. I és en el número 105 de «Perspectiva Escolar» (maig 1986) on hi ha un article tanmateix interessant: *L'escola catalana del 86*, que torna a tractar la mateixa qüestió. S'hi

diu textualment: l'Administració no s'enfronta directament amb la qüestió i relega a un Servei paral·lel (SEDEC) aquesta funció normalitzadora». I després expressa la valoració de la tasca del SEDEC, Servei d'Ensenyament del Català del Departament d'Ensenyament.

Cal aclarir-ho. La catalanització del sistema educatiu no està encomanada al SEDEC ni li ho ha estat mai de forma exclusiva. Qui l'ha de portar a terme i l'hi porta, com reclamen els documents citats dels moviments de renovació pedagògica, és tota l'Administració educativa en pes. I el fet és aquest. Poc podria actuar en solitud i paral·lelament el SEDEC, si no formés part de l'estructura administrativa amb plena implicació i coordinació. La normalització de l'escola s'enfronta des de cada Direcció General, des de cada Servei ¿Com es podria portar una política de distribució del professorat en funció de garantir l'ús a l'ensenyament de la llengua sense l'acció normalitzadora, operativament normalitzadora, del Servei de Professorat? ¿O és que els Gabinetes d'Ordenació Educativa no tracen les grans línies i concrecions operatives de normalització establint les programacions i orientacions, expandint els centres de Recursos Pedagògics com a torres d'avançada en la llarga tasca de recuperació de l'escola? El mateix Servei d'Educació Especial o el de Centres o el d'Adults, cadascun en el seu camp propi d'acció, prioritzat i enfocat la seva activitat des d'un angle sempre normalitzador. Així és com ho veig estructurat des de dins de l'Administració, però amb una petita garantia personal amb el sentit més propi: El fet de pertànyer també, des de la seva fundació, a un moviment dels mestres, amb un número d'associat pertanyent a la primera desena. Vull dir que també em sento moviment de renovació i aquesta realitat em fa sentir amb una certa equanimitat.

Potser després del que acabo d'escriure és fàcil preguntar-se, ¿què fa doncs, el SEDEC?

Si tot li ho fan, si l'estructura educativa normalitza en pes, el Servei d'Ensenyament del Català, ¿quina feina té?

Cal tenir en compte que l'any 78 se li atribueixen tasques de coordinació i assessorament en el decret de creació. Els pressupostos de la Generalitat en el capítol segon i quart consignen una partida pressupostària denominada Programa de Catalanització. I és aquesta paraula programa, en el sentit de projecte, que pot ajudar a entendre la tasca del SEDEC i el perquè de la seva existència. Sempre s'ha entès que a situacions excepcionals calen mesures del mateix caire. L'ús i ensenyament de la llengua a l'escola presentava una situació alarmant, per desgràcia no superada del tot avui dia, quan es restablí la Generalitat. I per tant, ultra empenyer i potenciar l'ensenyament en i de l'idioma des de tots i cadascun dels àmbits del poder i organització i de control, com és la mateixa inspecció, calia establir programes a tots els nivells educatius, programes de caràcter extraordinari i longitudinal, que llur aplicació es pogués fer amb la força que permet l'objectiu clar i net de la normalització. És obvi que en cada una de les venes que componen el canemàs de la textura educativa hi ha saba normalitzadora i que per accelerar la presència d'aquesta saba i assegurar el seu repartiment equitatiu i homòlogat s'han esmerçat conductes no usuals normalment en el sistema.

No és pas moment ara d'explicar la feina concreta i els programes que realitza el Servei d'Ensenyament del Català. La seva presència territorial en l'àmbit educatiu és prou sabuda. Per tant, en el llarg camí de la normalització s'imposa una estructura que dinamitzi i reforci l'operació global d'aconseguir aquest objectiu prioritari. Quan s'assoleixi la normalitat, haurà passat el temps de mesures excepcionals i en conseqüència el mateix sistema es valdrà del tot fora de l'angoixa que el temps ens és contrari, i el SEDEC haurà de deixar d'existir. I si és perquè l'objectiu normalitzador s'ha aconseguit, que sigui ben aviat.

Joaquim Arenas i Sampere,
Cap de Servei
d'Ensenyament del Català

Atlas dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra

JORDI MUNTANER, XAVIER FERRER I
ALBERT MARTÍNEZ-VILALTA

KETRES EDITORA

ATLAS D'OCELLS NIDIFICANTS DE CATALUNYA I ANDORRA

per J. Muntaner, X. Ferrer,
A. Martínez-Vilalta

Aquesta obra és el resultat de dotze anys de treballs d'un equip de més de 100 col·laboradors, coordinats pels autors, membres del Departament de Vertebrats de la càtedra de Zoologia de la Universitat de Barcelona.

L'obra, que constitueix la primera informació rigorosa i detallada sobre la distribució de la nostra avifauna nidificant, s'emmarca en un projecte de recerca internacional que abasta tot Europa: l'European Ornithological Atlas (EOA).

Format: 21 x 29 cm
324 pàgines, 212 il·lustracions
228 mapes
Annex, Índex alfabètic d'espècies
Bibliografia

KETRES EDITORA

Diputació, 113. 08015 BARCELONA

PRIMER CONVENI COL·LECTIU PER A CENTRES NO CONCERTATS

El dia 6 de maig al BOE va sortir per primera vegada un conveni que sols afecta aquells centres que no tenen cap nivell escolar concertat; donada la llarga extensió del text, ens limitem a reproduir les taules salarials.

Aquest conveni és d'àmbit estatal i el varen signar l'organització patronal ACADE i les centrals sindicals FETE-UGT i FESITE-USO.

És la primera vegada que l'ensenyament privat signa un conveni determinat per al seu finançament, en aquest cas, els que no reben diners públics.

TAULES SALARIALS

Pre-escolar

	Base	Compl.	Plus trans.	Total	Ant.
Director a)	68.947	17.262	2.300	88.509	2.943
Director b)	22.738	—	—	22.738	1.258
Sots-director a)	68.947	17.262	2.300	88.509	2.943
Sots-director b)	21.044	—	—	21.044	1.107
Titular	68.947	17.262	2.300	88.509	2.943
Instructor/a	47.323	11.344	2.300	60.967	2.560

EGB

Director a)	68.947	17.262	2.300	88.509	2.943
Director b)	22.738	—	—	22.738	1.258
Sots-director a)	68.947	17.262	2.300	88.509	2.943
Sots-director b)	22.738	—	—	22.738	1.258
Tècnic Estudis a)	68.947	17.262	2.300	88.509	2.943
Tècnic Estudis b)	18.930	—	—	18.930	1.048
Tècnic Departament a)	68.947	17.262	2.300	88.509	2.943
Tècnic Departament b)	16.839	—	—	16.839	932
Professor titular	68.947	17.262	2.300	88.509	2.943
Ajudant	55.627	14.385	2.300	72.312	2.371
Vigilant educador o Instructor/a	55.362	8.678	2.300	66.340	2.371

<i>BUP</i>	<i>Base</i>	<i>Compl.</i>	<i>Plus trans.</i>	<i>Total</i>	<i>Ant.</i>
Director a)	75.861	15.157	2.300	93.318	3.693
Director b)	33.118	—	—	33.118	1.834
Sots-director o Cap d'Estudis a)	75.861	15.157	2.300	93.318	3.693
Sots-director o Cap d'Estudis b)	29.104	—	—	29.104	1.609
Cap Departament a)	75.861	15.157	2.300	93.318	3.693
Cap Departament b)	23.636	—	—	23.636	1.308
Professor titular	75.861	15.157	2.300	93.318	3.693
Professor o J. T/L	75.861	15.157	2.300	93.318	3.644
Professor adjunt., auxiliar o ajudant	72.147	14.062	2.300	88.509	3.077
Adjunt Taller o Laboratori.	69.135	15.674	2.300	87.109	3.037
Vigilant educador o Instructor/a	66.696	11.623	2.300	80.619	2.970

F.P. I

Director a)	68.842	15.000	2.300	86.142	2.833
Director b)	26.813	—	—	26.813	1.467
Sots-director a)	68.842	15.000	2.300	86.142	2.833
Sots-director b)	24.866	—	—	24.866	1.359
Cap d'Estudis a).	68.842	15.000	2.300	86.142	2.833
Cap d'Estudis b).	22.947	—	—	22.947	1.256
Cap Departament a)	68.842	15.000	2.300	86.142	2.833
Cap Departament b)	21.021	—	—	21.021	1.151
Professor titular, Cap Taller o L.	68.842	15.000	2.300	86.142	2.833
Professor agregat, adj., auxiliar o ajudant.	57.720	12.125	2.300	72.145	2.537
Vigilant educador o Instructor/a	53.083	9.183	2.300	64.566	2.292

Personal administratiu

Cap administratiu o Secretari	53.424	16.525	2.300	72.249	2.808
Cap Negociat	48.870	15.358	2.300	66.528	2.590
Intendent	45.394	13.177	2.300	60.871	2.399
Oficial	44.195	11.584	2.300	58.079	2.371
Auxiliar o Telefonista	43.874	4.681	2.300	50.855	2.371
Aspirant	25.800	1.325	2.300	29.425	1.450

Personal de Serveis Generals

Conserge	44.318	14.242	2.300	60.860	2.371
Governant/a.	44.318	14.242	2.300	60.860	2.371
Cap Cuina, etc.	44.195	11.584	2.300	58.079	2.271
Cuiner.	44.074	8.993	2.300	55.367	2.371
Zelador, etc.	43.974	6.837	2.300	53.111	2.371
Guarda o Serè	43.874	4.681	2.300	50.855	2.371
Empleat magatzem	43.874	4.681	2.300	50.855	2.371
«Pinche», Aprenent, Grum.	25.800	1.325	2.300	29.425	1.450

Noves taules salarials per a treballadors de guarderies i jardins d'infància

El dia 26 d'agost el BOE publicà una resolució sobre la revisió salarial per a l'any 1986 del conveni col·lectiu d'àmbit estatal.

Aquest acord va ser pres per les organitzacions empresarials ACADE, la Confederació de Centres Autònoms d'Ensenyament de Catalunya i l'Organització Sindical FSTE.

<i>Categoria</i>	<i>Salari mensual ptes.</i>	<i>Trienni ptes.</i>
Tècnic Espec. Jardí d'Infància.	48.500	2.510
Tècnic Auxiliar Guarderies . . .	44.500	1.601
Empleada Guarderia	42.500	1.601
Personal de 17 a 18 anys . . .	28.400	—
Personal de 16 a 17 anys . . .	17.500	—

DARRERES NOVETATS PER AQUEST NADAL

DOS + UNA =

La coneguda col·lecció DOS + UNA es publica ara amb una nova presentació en rústica. Com sempre, els dos germans, en Pere i en Víctor, «més» la seva cosina Èlia són els protagonistes d'unes aventures plenes de misteri de les quals se surten amb molta astúcia.

L'autora d'aquestes narracions, Mercè Company, ha escrit uns llibres magnífics que són una barreja de fantasia i realitat. El conegut dibuixant Agustí Asensio n'ha fet les atractives il·lustracions.

TÍTOLS PUBLICATS:

- Dràcula
- Perduts a la cova

Editorial TIMUN MAS, S.A.

Castillejos, 294

08025 Barcelona

Exposició: «Ecologia d'una Ciutat»

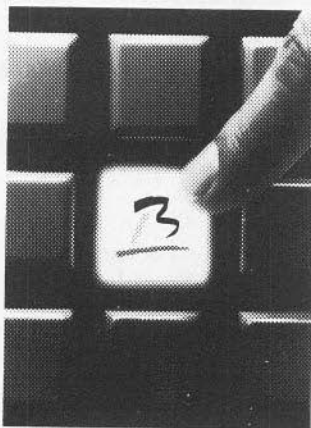
Barcelona funciona.

HIVERNACLE DEL PARC
DE LA CIUTADELLA
Del 22 d'octubre al 14 de desembre.

Barcelona no para.
Ni de dia ni de nit.

Està contínuament
en marxa, atenent les
necessitats dels seus habitants.

El subministrament d'aliments.
L'energia. L'aigua. El transport. La
conservació dels edificis. La neteja.

La construcció. La
tecnologia. Els siste-
mes de comunicació.

Si vols veure-ho,
acosta't a l'Hivernacle del Parc de la
Ciutadella.

T'invitem a conèixer com funciona
Barcelona.

I DESPRÉS DEL FOC, QUÈ?

El punt 3 de les Escoles Noves diu: «L'escola està situada al camp, perquè aquest constitueix el medi natural del nen. Però per l'altura intel·lectual i artística és desitjable la proximitat a la ciutat» (A. Ferrière, pedagog suís de l'Oficina Internacional de les Escoles, 1912).

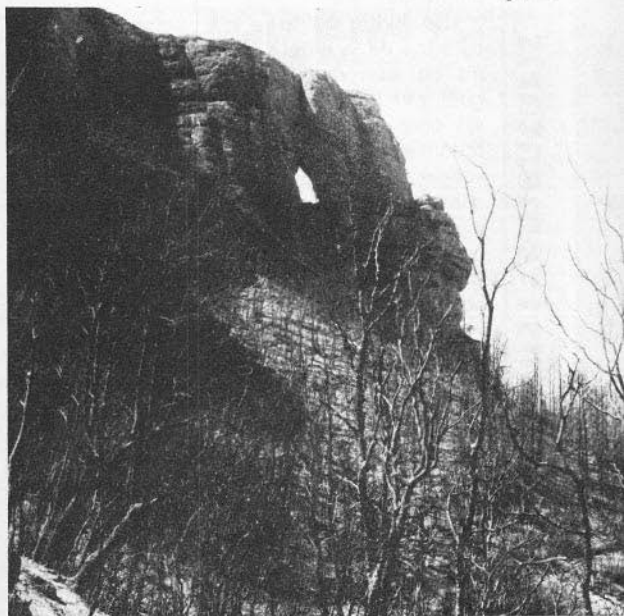
Els mestres i educadors, sensibles com sempre als grans problemes de la nostra societat, potser més que ningú, perquè tractem amb la part de la vida més fràgil i indefensa, que és la infància, estem preocupats fins al sofriment pel nostre bosc, paraula documentada en català l'any 976, d'origen germànic i celta i del qual, a l'albada de la humanitat, l'home prehistòric va viure quasi de forma exclusiva. Des del Neolític cap ençà, però, ha sofert tota mena de vicissituds.

Avui, extenses àrees del planeta abans cobertes de bosc s'han tornat zones àrides i deserts a causa de l'acció humana que ha desencadenat efectes tràgics per a la població (300 milions de persones amb fam a l'Àfrica).

I, així, aquesta comunitat vegetal tan preciosa i complexa i indispensable per a la vida, pulmó i ronyó del planeta, però tan fràgil o més que els infants, rep tota mena d'agressions, com la viscuda a Catalunya aquest estiu. Creiem que hi ha hagut prou informació i comentaris i s'han dit tantes bestieses sobre aquesta tragèdia, que ara és l'hora de la feina. Feina cívica, plena de bon sentit i orientada per la gent que en sap, que són molts i fa molts anys que hi treballen, des del CCC amb el llibre Blanc de la Natura. Per informar-se bé, entre altres, vegeu l'article de Jaume Rexach a «El Món» del juliol d'enguany on parla d'un document sobre prevenció d'incendis elaborat per un grup de treball presidit pel catedràtic Oriol de Bolós. Vegeu també l'entrevista amb Ramon Folch, president de la Institució Catalana d'Història Natural, a les pàgines de Societat de «La Vanguardia», el dia 9-9-86.

Crec que nosaltres, mestres i educadors, també hem de dir prou, «prou escolàstica» i fer feina o coordinar la feina que ja fem i convocar una trobada sobre educació i natura per intercanviar experiències i preocupacions i per fer una proposta global a la societat i a les institucions escolars i educatives.

Finalment, per acabar, cito textualment uns paràgrafs del llibret, *Escoles a l'aire lliure al parc de Montjuïc*, publicat l'any 1921, per la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, al meu parer preciosos i plenament actuals. L'Ajuntament de Barcelona, obrint les portes de l'Escola del Bosc, la

primavera de l'any 1914, demostrà la gran fe en l'eficàcia del medi per a resoldre el problema de la llibertat del noi en la seva evolució normal, ja que en les primeres notes publicades diu:

«No hi ha bel·leses que puguin comparar-se a les de la natura, per a impressionar l'ànima del noi; no hi ha ensenyaments que puguin rivalitzar en exactitud i intensitat amb els que ens ofereix el món còsmic amb sos fenòmens físics i biològics, amb ses meravelles imponderables; no hi ha medi, tant convenient per a l'espontània i lliure evolució d'aquestes plantes delicades, els nois, d'una complexitat extremada, com el que ens ofereix el camp amb ses enormes forces de renovació i de vida...»

«¿No serà aquesta l'única, la vertadera escola? És a dir, no serà demà l'escola a plena natura, curulla d'ensenyaments i d'estímul, de llibertat i de vida, l'escola de tots.»

«Principis cabdals de l'actuació de l'escola... Tercer: La vida a plena natura és factor essencialíssim d'una cultura integral.»¹

Biel Dalmau

1. *Escoles a l'aire lliure del Parc de Montjuïc de Barcelona*, Comissió de Cultura, 1921.

Collecció El Garbell

El conte des de 1968

A cura de Teresa Muñoz i Lloret
El Garbell, 21. 176 pàgs.

Una antologia sobre els joves contistes catalans des de Porcel fins a «Ofèlia Dracs», passant per Terenci Moix, Montserrat Roig, Carme Riera i altres autors.

Darrers títols publicats:

19. Viatges,
Jacint Verdaguer,
A cura de Narcís Garolera

20. El comte Arnau
Joan Maragall

De venda a totes les llibreries

edicions 62

ELADI HOMS

Unes notes en el seu centenari

La figura d'Eladi Homs ens ha passat un xic desapercebuda en mig d'aquest any de gràcia de 1986, que ha vist escaure's tants centenaris i cinquantenaris d'interès educatiu. Aquest fet és, alhora, simptomàtic de com fou la vida i la tasca del pedagog de Valls: una tasca discreta i eficient.

Homs és una figura prou controvertida en el seu temps i encara ho és avui. Participà en lloc preeminent en el projecte de construir una nova Catalunya impulsat per Prat de la Riba. Hom aspira a bastir una Catalunya autònoma, rica, mediterrània, liberal, culta i inscrita en el món sòcio-cultural europeu. Aquest és l'ideal que empeny un moviment que té una clara intenció pedagògica i que Eugeni d'Ors qualificà de Noucentisme. L'escola era una de les estratègies per aconseguir aquesta nova Catalunya. L'educació havia de transformar els catalans, que per l'acció educativa havien d'ésser elevats a la categoria de *bons ciutadans*. Prat pensava que la tosquedat i primarisme de la societat catalana —especialment de la classe obrera marginada— eren els principals esculls per als seus plans polítics i de govern. I més, després de la Setmana Tràgica.

Prat de la Riba cridà al seu costat Eladi Homs amb la missió de confiar-li les accions que calia emprendre en l'educació popular, tan important dins el disseny polític pratià. Homs fou becat per anar als Estats Units a estudiar els plantejaments i les pràctiques del corrent de l'escola nova nord-americana.

Aquest viatge és determinant per a la formació i orientació pedagògica d'Homs. En el seu pas pel país americà entrà en contacte amb John Dewey, a Xicago, el qual tenia el propòsit educatiu fonamental «d'articular el respecte envers els interessos i les potencialitats individuals amb la possibilitat de compartir l'experiència col·lectiva, activament i democràtica». Ideal que havia d'impressionar un pedagog noucentista com Homs, així com

ELADI HOMS I OLLER
pedagog

l'objectiu deweyà que «l'escola ha de representar la vida actual, vida tan real i vital com la que el noi fa a casa, al veïnat o al pati on juga».¹

De retorn dels Estats Units, Prat de la Riba confià a Homs la creació de la infraestructura necessària per donar suport a l'incipient moviment de renovació pedagògica català per tal de dotar-lo del rigor i l'abast que havia de

1. Sobre l'interès que despertà Dewey posteriorment en la renovació pedagògica catalana, vegeu la introducció de Jaume Carbonell a DEWEY, J., *Democràcia i escola*, Eumo, Vic 1985, especialment pp. L-LVII.

tenir dins el projecte polític a què s'aspirava. El 1913 Eladi Homs fou nomenat conseller del Consell de Pedagogia encarregat de la formació de mestres i de l'educació primària. Eugeni d'Ors ho era per a l'educació superior i Francesc d'Assís Galí per als ensenyaments artístics. La secretaria del Consell de Pedagogia, lloc clau de la política educativa catalana, també li fou confiada.

Homs elaborà un programa d'actuació centrat en quatre grans camps:

1. La formació i reciclatge dels mestres.
2. Creació d'edificis escolars moderns.
3. Obrir Catalunya a l'Escola Nova i a l'experimentació pedagògica.
4. Edició de llibres escolars de qualitat.

La formació dels mestres

Dins el disseny de renovació pedagògica ideat per Homs, la peça clau era la formació dels mestres. De res no pot servir planificar reformes educatives des de dalt si no comptem amb una àmplia base de professorat capaç de materialitzar-la i que subscriu amb la seva actuació una pedagogia activa i progressiva. Calia suplir a través de l'esforç de la Mancomunitat de Catalunya la formació obsoleta i llibresca que les escoles normals oficials donaven.

Per tal de posar en contacte els mestres amb els principals corrents i realitzacions educatives del moment, Homs creà la Biblioteca del Consell de Pedagogia, vella necessitat reclamada pels mestres més inquiets com ara Rosa Sensat. La biblioteca realitzada per Homs i l'arquitecte Nebot parlava per si sola del nou esperit que es volia per a l'escola: la senzillesa i bellesa de la seva instal·lació, la lluminositat, les plantes, els llibres a l'abast del lector... Allà els mestres podien consultar les revistes pedagògiques d'arreu del món, les obres clàssiques i els darrers llibres sobre pedagogia en castellà, francès, anglès i alemany. Un eficaç i ampli servei de préstec per correu la feia assequible als professionals de tot Catalunya.

Una altra iniciativa de gran transcendència fou l'organització de l'Escola d'Estiu el 1914. Eladi Homs havia comprovat als Estats

Unitats l'eficàcia d'aquestes trobades, i des del primer any comptaren amb una alta resposta dels mestres. L'Escola d'Estiu era sobretot adreçada a aquells mestres que, escampats pels pobles de Catalunya, no podien gaudir de l'oportunitat de perfeccionament durant el curs. L'Escola d'Estiu ha esdevingut, no cal esforçar-se a demostrar-ho, un instrument eficaçíssim de renovació pedagògica.²

Com a complement de l'Escola d'Estiu, Homs endegà el 1915 els anomenats Cursos de Vespere que es realitzaven durant els mesos lectius. Així mateix el pla contemplava dotar els mestres d'una revista tècnica i d'intercanvi. Objectiu que quedà desvirtuat en «Quaderns d'Estudi», però que cristallitzaria més tard, el 1922, amb el «Butlletí dels Mestres», del qual Homs fou redactor en cap fins el 1938.

Impulsos de renovació

El breu període que Eladi Homs exercí la secretaria del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat, comportà encara alguns altres fets transcendents per a la conformació del moviment de la renovació pedagògica catalana. Un dels més interessants fou portar a casa nostra el mètode Montessori, al qual donà suport institucional. I especialment aconseguir que Maria Montessori vingués a Barcelona a donar el tercer Curs Internacional del seu mètode (1916). Aquest curs significà l'expansió definitiva del mètode que consolidaria l'Escola Nova a Catalunya, especialment en l'àmbit del parvulari.

El 1915 impulsà des de la Mancomunitat la recerca d'una nova tipologia d'edifici escolar que respongués a una educació activa que traspassava els límits de l'aula. Es volia

2. Sobre la transcendència de les Escoles d'Estiu i el seu paper de llevat entre els mestres, vegeu la valoració feta per GALÍ, Alexandre, *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya (1900-1936)*. Vol. II, Barcelona 1979, pp. 31-48.

una escola-casa enfront de l'escola-caserna.³

L'altre gran tasca d'Eladi Homs és la de la renovació dels llibres escolars i per a infants. Llibres vius, fets amb un profund respecte i gran qualitat, on la mateixa estètica ja era un valor educatiu. Amb la col·laboració de Carles Riba (1917) s'editaren obres de J. Pijoan, A. Guimerà, J. Ruyra, Joan Maragall, etc. L'aparició de la seva *Cartilla* a l'editorial Seix i Barral, representà tota una revolució en el camp de la didàctica de la lecto-escritura, tant per la presentació de les dificultats com per l'adopció de l'escriptura *script*, llavors anomenada americana.⁴

No podríem acabar aquesta breu notícia sobre Eladi Homs sense apuntar que els dos anys que orientà la política educativa de la Mancomunitat, tot i ser un període tan curt, deixà iniciatives que foren determinants per a la implantació de l'Escola Nova a Catalunya i marcaren el tarannà obert i rigorós del moviment de mestres català.

Josep González-Agàpito

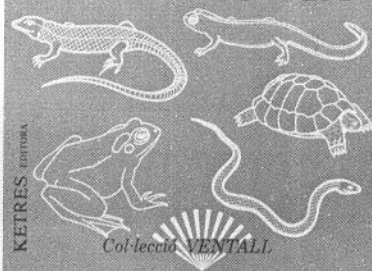
3. HOMS, Eladi, *Edificis escolars*, «Quaderns d'Estudi», núm. 1, Barcelona, octubre de 1915, pp. 46-63. Aquest article recull l'orientació pedagògica dels nous edificis i els seus projectes.

4. La qualitat i influència de la *Cartilla* ha estat remarcada per MATA, M., *Aportacions per a una història de la didàctica de la lectura a Catalunya*, «Perspectiva Escolar», núm. 17, Barcelona 1977, pp. 2-9.

4

Maria Victòria Vives-Balmaña

ELS AMFIBIS I ELS RÈPTILS DE CATALUNYA

ELS AMFIBIS, I ELS RÈPTILS DE CATALUNYA

per M. *Victòria Vives-Balmaña*

Il·lustracions de *Miquel Zabala*

Després d'una introducció general a l'herpetologia i als rèptils, es descriuen els grups i les espècies d'aquests notables animals representats a Catalunya.

L'obra, estructurada com una guia de camp clàssica, ha estat pensada per a un ampli espectre de lectors, afeccionats i especialistes.

Format: 12,5 x 19,5 cm.

232 pàgines, 163 il·lustracions

43 mapes

Glossari i Bibliografia

KETRES EDITORA

Diputació, 113. 08015 BARCELONA

Novetats

LA
XARXA

Joan Barceló i Cullerès
RECALL DE CONTES

Aquest volum pòstum d'un gran escriptor malaguanyat en plena joventut conté tots els contes que havia anat publicant, més una dotzena de totalment inèdits. Tots ens donen una bona mostra de la imaginació desbordant i de la irònica fantasia d'en Joan Barceló.

Maria Dolors Alibés
SI VOLS UN ANDROIDE, TRUCA'M

Les aventures i desventures de l'androide Enric, un robot d'origen japonès que parla el català a la perfecció i que sorprèn tothom per la seva manera d'actuar i per la seva constitució.

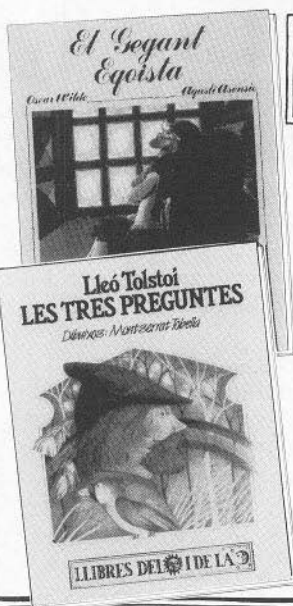
Maria Lluïsa Solà
QUAN EM DEIA LALA

Una Maria Lluïsa Solà nova, que s'endinsa en mons fantàstics, amb Cases de la Por, pirates, àngels, sirenes, dracs i fades, i enmig de tot una nena fetillera i encisada, sola i sorprenent, que aleshores es deia Lala.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Distribució: L'Arc de Berà - Centre Difusor d'Edicions Catalanes
Lluïl. 10. 14 - Tel. 300 32 51 / 300 33 00 - 08005 Barcelona

LLIBRES DEL SOL I DE LA LlUNA

Novetats

Oscar Wilde

El gegant egoista

Un dels contes millors de la producció per a infants, delicada i plena de sentiment, del gran escriptor irlandès Wilde.

Lleó Tolstoi

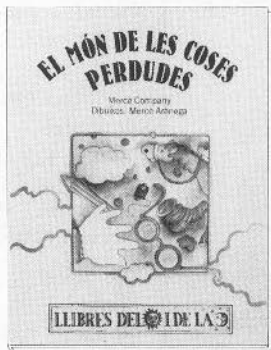
Les tres preguntes

Una petita obra mestra d'un escriptor rus de primera fila, que des de la seva infantesa estimà els contes i n'escriví durant tota la vida.

Mercè Company

El món de les coses perdudes

Un conte original, amb la Caputxeta Vermella, el minyó de les crossets que no podia jugar a la pilota, el general vanitós muntat a cavall i una pila d'altres personatges.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Distribució: L'Arc de Berà - Centre Difusor d'Edicions Catalanes
Lluïl. 10. 14 - Tel. 300 32 51 / 300 33 00 - 08005 Barcelona

UN ESCRIPTOR MOLT ALT

Arran de la mort de Joan Oliver s'han formulat alguns dubtes sobre la qualitat de la seva obra que m'empenyen, ara que em demanen de dir quatre paraules sobre la seva producció, a afegir-hi la meua. És ben evident que en l'obra de qualsevol escriptor que s'hagi manifestat generosament en els camps de la poesia, el teatre, el periodisme, la poesia lúdica, la narrativa i la traducció, ha d'haver-hi moments més alts i moments més baixos. Posats a buscar amb lupa lingüística, l'obra d'Oliver ens oferiria, és clar, moments baixos com qualsevol altre gran escriptor de la seva generació; però si aquesta mateixa lupa es maneja sense prejudicis, l'inquisidor de torn descobrirà també que els moments alts són, a més de nombrosos, d'una altura no gens comuna, sobretot en els camps de la poesia —tan en la vessant seriosa com en la lúdica—, en el de la prosa-periodística o l'assaig—, i en el de la traducció —teatral o narrativa. Joan Oliver és un dels noms més brillants de la nostra història, al costat de Ribà, de Foix, de Salvat-Papasseit i de Sagarra, entre molts d'altres. Jo almenys, no en tinc cap dubte, i perdoneu.

Joan Oliver era el nostre Sòcrates. Però un Sòcrates poeta. Un dels poetes morals més contundents que hàgim tingut mai. Un mestre. El seu magisteri no provenia només de la seva actitud intransigentment crítica, de la seva rara lucidesa, de la seva subtilment dissimulada capacitat de tendresa, de la seva essencialitat, de la seva voluntat de transparència, sinó també —i potser caldria dir *sobretot*— del seu depuradíssim ofici d'escriptor. No s'ha remarcat mai prou aquest aspecte, potser perquè al costat de l'exuberància de Sagarra, de la màgia de Foix, o de l'ostensible saviesa de Ribà, la precisió i la nuesa extremes d'Oliver tendeixen a passar inadvertides als ulls d'un observador superficial. Però no cal ser cap especialista per adonar-se que és gràcies a aquesta llengua despu-

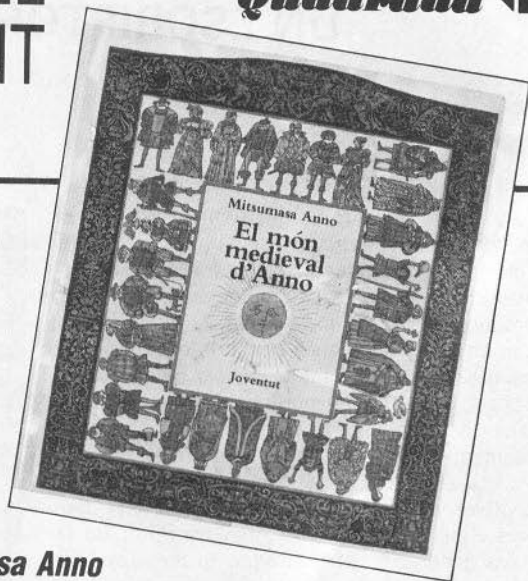
llada d'espectacle, tallant com un estilet, precisa com un mecanisme de rellotgeria, que la seva obra té l'eficàcia que té. Era un mestre consumat, ho repeteixo sense embuts. La voluptuosa moda —aquesta senyora que ell estimava tan poc— l'havia arraconat d'uns anys ençà. Però estiguem segurs que el temps el tornarà al lloc que li correspon. I mentrestant, no deixem mai de racó la seva obra, i aprenguem-hi. Els mestres, en especial. Que la moda vagi a la seva, que nosaltres ja som prou grans per saber allò que val i allò que ens convé

Miquel Desclot

UN HOMENATGE EN EL CINQUÈ CENTENARI DEL DESCOBRIMENT D'AMÈRICA

Col·lecció **Quadrada**

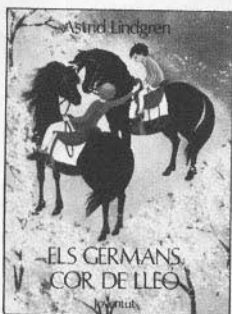
EL MÓN MEDIIEVAL D'ANNO

Mitsumasa Anno

Les exquisites il·lustracions d'aquest llibre evocuen la vida de l'Edat Mitjana en el seus diversos aspectes. L'eminent artista hi descriu el xoc que es produí en el món medieval quan Copèrnic explicà la seva teoria sobre l'Univers.

UN NOU LLIBRE D'ASTRID LINDGREN

ELS GERMANYS COR DE LLEÓ

L'exaltació del coratge i de l'esperança.
Il·lustrat per Ilon Wikland.

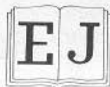
UNA NARRACIÓ "VAMPIRESCA"

EL VAMPIR A CONTRACOR per Eric Morecambe

Col·lecció "Juvenil Novel·les"
Horribles mefífics, grans demostracions de
magia... i un esclat de riure.

EDITORIAL

JOVENTUT

QUAN UN RINOCERONT EN FA DE LES SEVES

Títol: OTTO, EL RINOCERONT.
Director: Rumle Hammerich.
Nacionalitat: danesa.

La filmografia danesa ens fa, amb aquesta pel·lícula, una aportació al cinema pensat per a nens i nois. Es tracta d'una pel·lícula: «Otto, el rinoceront», que ha tingut un gran èxit a tots els països on s'ha estrenat, i que ha estat qualificada com la «resposta danesa a l'E.T.». El cert és que difícilment les podríem comparar, ni de fons, ni de forma, i molt menys en difusió, perquè els productes europeus, sovint força interessants, no arriben al gran públic infantil o juvenil amb l'impacte que aconsegueixen els productes llançats al mercat pels Estats Units.

La pel·lícula ens explica les divertides peripecies que ocasiona, en una tranquil·la ciutat, l'aparició d'un rinoceront. Aquesta aparició ja és de per si força diferent: no s'escapa de cap circ o zoo, sinó que surt d'un dibuix. Dos amics, en Topper i en Viggo es troben un bon dia un llapis màgic. Aquest llapis té el do de convertir en realitat tot allò que dibuixa. En Topper dibuixa, doncs, un rinoceront i aquest fa irrupció en la tranquil·la ciutat on no passa mai res.

Aquesta pel·lícula ha estat doblada al català per iniciativa de Cavall Fort, Drac Màgic i Moviment Rialles de Catalunya, amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i la col·laboració de Serveis de Cultura Popular.

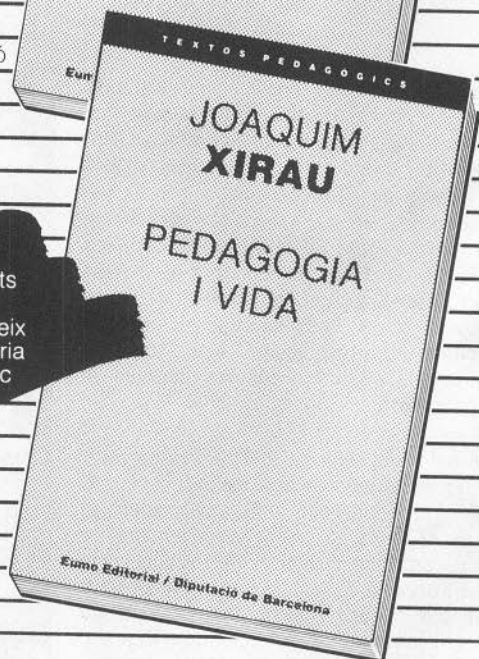
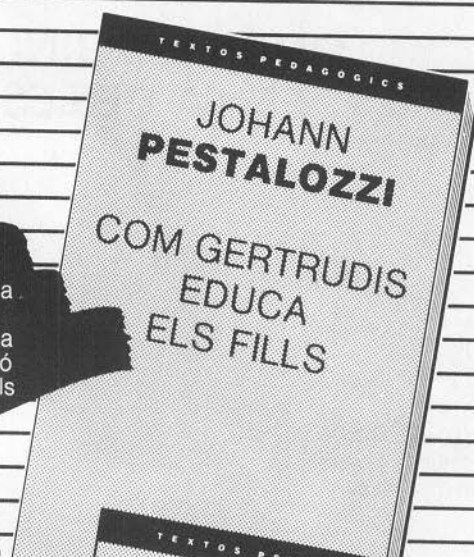

TEXTOS PEDAGÒGICS

Tot recalcant la importància de la mare com a educadora, Pestalozzi posa de manifest que la formació de l'home comença des dels inicis de la vida.

Traducció de Jaume Tió

Aquesta antologia d'escrits de Xirau mostra fins a quin punt aquest autor mereix un lloc destacat en la història del pensament pedagògic a Catalunya.

Títols Publicats:

1. LA DESCOBERTA DE L'INFANT. Maria Montessori
2. MESURA OBJECTIVA DEL TREBALL ESCOLAR. Alexandre Galí
3. DEMOCRÀCIA I ESCOLA. John Dewey

4. ESCRITS PER A EDUCADORS. Jean Piaget
5. EMILI O DE L'EDUCACIÓ. Jean Jacques Rousseau
6. SUMMERHILL. A.S. Neill
7. PEDAGOGIA I VIDA. Joaquim Xirau

8. COM GERTRUDIS EDUCA ELS FILLS. Johann Pestalozzi

D'imminent aparició:
9. PEDAGOGIA DE L'ESSÈNCIA I PEDAGOGIA DE L'EXISTÈNCIA. Bogdan Suchodolski

Eumo Editorial / Diputació de Barcelona

Què cal saber de Catalunya i d'Andorra?

Atles de Catalunya i d'Andorra

t'ofereix la possibilitat de conèixer les realitats i fenòmens actuals de Catalunya, a través de més de 40 mapes i 30 diagrames i esquemes.

És un llibre de lectura visual, de lectura atenta i contemplativa, de comprovació i de consulta. És útil per a qui cerqui una visió breu i global del país, per al professional, el mestre o l'escolar.

Una obra d'en Josep M. Panareda i Clopés, professor titular de Geografia Física de la Universitat de Barcelona i d'en Josep Nuet i Badia, cartògraf tècnic i científic.

editorial cruïlla

Distribuidor exclusiu: CESMA S.A.
Progrés, 294-296. Tel. 383 10 11. Badalona (Barcelona)

LES JOGUINES D'ABACUS FAN JUGAR

ABACUS[®]
servei a l'ensenyament

Administració i comandes per telèfon:
Paris, 204, pral. 08008 BARCELONA. Tel. 217 81 66
Establiments: BARCELONA. Ausias March, 16-18. Tel. 302 21 08
Còrsega, 269, baixos. Tels. 217 44 54 - 217 45 66
SABADELL. Forn, 8. Tel. 725 15 71
STA. COLOMA DE G. Mn. Jacint Verdaguer, 73. Tel. 386 31 40
BADALONA. Temple, 9. Tel. 384 19 19